

- 5 Strategi for genetiske ressourcer for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler i Norden 2005-2008
- 31 Maa- ja metsätalous-, kalastus ja elintarvikealan pohjoismainen geenivarastrategia vuosiksi 2005–2008
- 57 Starfsáætlun um erfðaaauðlindir í fiskveiðum, landbúnaði, skógrækt og matvælum á Norður-löndum 2005-2008
- 81 Strategy for Genetic Resources in the Fisheries, Agriculture, Forestry, and Food Sectors in the Nordic Region 2005–2008

Strategi for genetiske ressourcer for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler i Norden 2005-2008

ANP 2005:709

© Nordisk Ministerråd, København 2004

ISBN 92-893-1125-8

Tryk: Akaprint as, Århus 2004

Design: Kjell Olsson

Omslagsbillede: Morten Voigt

Oplag: 500

Trykt på miljøvenligt papir som opfylder kravene
i den nordiske miljøsvanemærkeordning

Printed in Denmark

Flere publikationer fra Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd
på www.norden.org/publikationer

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Telefon (+45) 3396 0200
Telefax (+45) 3396 0202

Nordisk Råd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Telefon (+45) 3396 0400
Telefax (+45) 3311 1870

www.norden.org

Det nordiske samarbejde

Det nordiske samarbejde er et af de ældste og mest omfattende regionale samarbejder i verden. Det omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøerne, Grønland og Åland. Samarbejdet styrker samhørigheden mellem de nordiske lande med respekt for de nationale forskelle og ligheder. Det øger mulighederne for at hævde Nordens interesser i omverdenen og fremme det gode naboskab. Samarbejdet blev formaliseret i

1952 med *Nordisk Råds* oprettelse som forum for parlamentarikerne og regeringerne i de nordiske lande. I 1962 underskrev de nordiske lande Helsingforsaftalen, som siden har været den grundlæggende ramme for det nordiske samarbejde. I 1971 blev *Nordisk Ministerråd* oprettet som det formelle forum til at varetage samarbejdet mellem de nordiske regeringer og de politiske ledelser i de selvstyrende områder, Færøerne, Grønland og Åland.

Strategi for genetiske
ressourcer for fiskeri,
jordbrug, skovbrug og
levnedsmidler i
Norden 2005-2008

Indhold

1	Forord	7
2	Vision	9
3	Indledning	10
4	Mål for arbejdet med genetiske ressourcer	13
5	Prioriterede opgaver	17
6	Genressourcesamarbejdets placering	27
BILAG	Arbejdsgruppens medlemmer og mandat	26

1 Forord

Det nordiske samarbejde om genetiske ressourcer er veletableret og har været fremgangsrigt over en lang årrække. Indsatser og spørgsmål på området har fået stadig større strategisk vægt i Nordisk Ministerråd. Det nordiske gensamarbejde har en tæt tilknytning til internationalt samarbejde, især inden for FAO, Konventionen om Biologisk Mangfoldighed samt i forbindelse med udviklingsbistand. Den nordiske indsats inden for genetiske ressourcer og biodiversitet har skabt international opmærksomhed. Særligt kan fremhæves arbejdet inden for adgang og rettigheder til genetiske ressourcer. Nordisk Genbanks (NGB) aktive rolle i opbygningen af en regional genbank i SADC-området i Sydafrika samt det meget vellykkede samarbejde om genressource-spørgsmål i nærområderne og Nordvest-rusland skal også nævnes.

På grundlag af den store opmærksomhed på og erkendelsen af de genetiske ressourcers vigtighed udgav Nordisk Ministerråd en strategi for bevarelsen af de nordiske genressourcer for perioden 2001-2004 (ANP 2002:704). Strategien omfatter mål og indsatser for arbejdet med bevarelse og bæredygtig anvendelse af genetiske ressourcer inden for jord- og skovbrug.

Gennem de sidste 25 år er der blevet gennemført en række evalueringer af det nordiske gensamarbejde. Samtlige evalueringer har rost og anerkendt værdien af det samarbejde, som denne strategi er møntet på, samtidig med at der til stadighed opfordres til at undersøge muligheder for at effektivisere organiseringen af arbejdet. Senest i foråret 2004 blev evalueringer af de respektive handlingsprogrammer 2001-2004 for hhv. bevarelsen af de genetiske ressourcer samt for jord- og skovbrugssamarbejdet fremlagt. Evalueringerne indeholder konkrete anbefalinger til organisatoriske og faglige aspekter i den kommende programperiode 2005-2008.

Den reviderede fælles strategi for forvaltningen af genetiske ressourcer i fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler 2005-2008, som præsenteres her, bygger på såvel den nordiske strategi for bæredygtig udvikling »En ny kurs for Norden«, handlingsprogrammet for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler 2005-2008, strategien for genetiske ressourcer for den forudgående programperiode samt de omtalte evalueringer. Grundlaget for strategien er at bevare og bygge videre på det meget vellykkede formelle samarbejde om mangfoldigheden i nordisk jord- og skovbrug samt fortsat udvikling af nye opgaver i relation til ny teknik og viden inden for forvaltning af de genetiske ressourcer i naturen.

Thorsteinn Tomasson

2 Vision

De nordiske genetiske ressourcer forvaltes bæredygtigt med hovedvægt på indsatser med særligt potentiale for værdiskabelse og nordisk nytte. Det nordiske samarbejde fremstår som et foregangs eksempel internationalt, også i arbejdet vedrørende adgang og rettigheder til anvendelse af de genetiske ressourcer og en retfærdig fordeling af nytten af deres anvendelse.

3 Indledning

De genetiske ressourcer er en meget vigtig del af vores kulturarv, identitet, naturressourcer og fødevaregrundlag. Genressourcesamarbejdet omfatter generelt et meget bredt område, og der findes mange aktører, samarbejdsfora, handlingsplaner og strategier for gensamarbejdet, som for hver deres indsatsområder bidrager til den nordiske nytte. En udfordring i den forbindelse er at tænke i helheder og sikre en fortsat styrkelse af Nordens rolle inden for genetiske ressourcer gennem integration af samarbejdet mellem aktørerne, såvel nordisk som internationalt.

Det nordiske samarbejde om genetiske ressourcer er en succes med en lang historie. Arbejdet for at bevare og bruge de genetiske ressourcer i Norden på en bæredygtig måde har været og er fortsat af meget stor nordisk nytte. De nordiske lande har udviklet en stærk forvaltning gennem samarbejdsorganerne Nordisk Genbank (NGB), Nordisk Genbank Husdyr (NGH) og Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd (NSFP).

Landene har i fællesskab besluttet, at de plantegenetiske ressourcer i Nordisk Genbank skal omfattes af fælles nordiske rettigheder, og dette kollektive ansvar skal fastholdes og videreudvikles. I det videre samarbejde vil det være meget højt prioriteret at sikre adgang og rettigheder til anvendelse af de genetiske ressourcer og en retfærdig fordeling af udbyttet fra brugen af disse. Det nordiske samarbejde vil desuden bidrage til globale løsninger på dette område.

De husdyrgenetiske ressourcer behandles på flere områder forskelligt fra de plantegenetiske, for eksempel hvad angår den tekniske forædling, ejerskab og international regulering. Udveksling af husdyrgenetisk materiale er fortsat reguleret efter privatretslig lovgivning. Nordisk Genbank Husdyr (NGH) er ikke en bank for

genetisk materiale, da de enkelte lande har egne nationale organer, som organiserer bevaringsarbejdet i henhold til anbefalinger i Konventionen om Biologisk Mangfoldighed (CBD), som understreger det nationale ansvar for genetiske ressourcer.

Genetiske ressourcer er fundamentet for artsdiversitet og for at opretholde levedygtige miljøer og økosystemer. Genetiske ressourcer er tillige forudsætningen for at bevare en række af de positive naturprocesser, som er vigtige for produktionen i landbrug, skovbrug og fiskeri. Både marine- og skovgenetiske ressourcer er indsatsområder i denne sammenhæng. De genetiske ressourcer hos vilde arter eller populationer bevares ved en kombination af arts- og levestedsbeskyttelse. I Biodiversitetskonventionen skelnes mellem »*In situ*«-bevaring af arterne i deres naturlige vokse- eller levesteder og »*Ex situ*«-bevaring af arterne i f.eks. botaniske- og zoologiske haver eller i genbanker.

Formålet med denne strategi er at angive de overordnede sigtelinjer for det nordiske gensamarbejde de kommende år. Strategien skal implementeres bl.a. gennem de nordiske samarbejdsorganer inden for genressourceområdet; NGB, NGH og NSFP. Foruden at prioritere det på forhånd eksisterende succesfulde samarbejde vil det nordiske samarbejde blive udvidet med henblik på at udvikle en dialog om nye udfordringer, bl.a. forvaltningen af vilde genetiske bestande og emner af almen politisk interesse, f.eks. GMO i relation til bæredygtig forvaltning af de genetiske ressourcer. Erhvervenes rolle og engagement i bæredygtig forvaltning af genetiske ressourcer samt deres nytte heraf er også en vigtig dimension.

Nordisk Ministerråd har i 2001 organiseret sig med et fælles ministerråd for fiskeri, jord- og skovbrug og fødevarerspørgsmål. Denne helhedstankegang følges der op på i strategien, hvor en styrkelse af tværsektorielle indsatser er i fokus. Som noget nyt omfattes de fiskegenetiske ressourcer af strategien og giver retningslinier for arbejdet de kommende år for dette område. Af fælles udfordringer, hvor mulighederne for synergi, effektivitet og nordisk nytte på tværs af de berørte sektorer skal identificeres og udnyttes, kan nævnes opfølgningen på relevante internationale aftaler og

konventioner, information, uddannelse samt adgang og rettigheder til genetiske ressourcer. Af helt central betydning er desuden sammenhængen mellem de genetiske ressourcer samt fødevarerforsyning og -sikkerhed, kvalitet og udbud. Forbrugerne har krav på, at fødevarer er sikre og af en ordentlig kvalitet. Som basis for fødevarereproduktionen har de genetiske ressourcer betydning for fødevarerens sikkerheden og kan bidrage hertil f.eks. ved hjælp af bæredygtige avlsprogrammer til øget sundhed og velfærd for husdyrene.

Nordisk Ministerråd vil i programperioden inddrage de synspunkter, der er udtrykt i Nordisk Råds Miljø- og Ressourceudvalgs betænkning B/222/miljø 2005 om Ministerrådsforslag om revideret strategi for genetiske resurser for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler i Norden 2005-2008. Nordisk Råds Miljø- og Ressourceudvalg har i sin betænkning B/222/miljø 2005 rekommanderet Nordisk Ministerråd at fortsætte og intensivere samarbejdet med genbanken i Skt. Petersborg (Vavilov Instituttet) efter forhandling på baggrund af instituttets ønsker og i samspil med baltske og andre internationale aktører på området.

4 Mål for arbejdet med genetiske ressourcer

Tyngdepunktet i det nordiske gensamarbejde er særlige sektor-specifikke udfordringer knyttet til bevaring, dokumentation og anvendelse af genetiske ressourcer gennem de nordiske genbanker og netværk og i samarbejde med nationale programmer for genetiske ressourcer. I denne strategi udvikles en helhedstankegang i relation til miljøet, fødevarernes oprindelse og deres vej til konsumenterne. En meget vigtig sammenhæng er desuden erhvervenes rolle i og nytte af bæredygtig forvaltning af genetiske ressourcer, herunder værdiskabelse samt landsby- og landdistriktsudvikling.

Det stærke nordiske samarbejde på genressourceområdet har medført, at Norden har kunnet manifestere sig som en kompetent og drivende samarbejdspartner internationalt. Norden har bidraget med en model for organisering af regionalt genressourcesamarbejde, som har vakt international interesse. Denne rolle skal fastholdes og videreudvikles.

I Norden har landene valgt at samarbejde om internationale aftaler (CBD, FAO-traktaten, Cartagena-protokollen, EU m.v.), hvor der kan opnås en klar nordisk nytte. I den nordiske deltagelse i det internationale gensamarbejde vil der især blive lagt fokus på den praktiske implementering af regler, konventioner, aftaler m.m. Udvidelsen af EU fra 15 til 25 medlemslande øger behovet for nordisk, regionalt samarbejde. Udfordringen er at fastholde og udbygge den nordiske indflydelse på det europæiske samarbejde.

Det er en vigtig opgave for det nordiske samarbejde at sikre informations- og kundskabsspredning til næringslivet, forædlingsorganisationer, forvaltning, forskning, politikere, interesseorganisationer for f.eks. landbrug, skovbrug, fiskeri, levnedsmidler eller

miljø, museer og andre kulturelle organisationer samt ikke mindst den almindelige befolkning. Behovet for en formidlingskanal mellem det praktiske arbejde og forskningens resultater er stort.

Nationalt finansierede aktiviteter, som følger op på denne strategis mål og indsatser, er vigtige for gennemførelsen. Sådanne nationalt finansierede aktiviteter inden for de fælles nordiske strukturer kan have egne nationale målsætninger og afrapporteres i overensstemmelse med det bevilgende lands principper. Men det er den klare overbevisning, at national finansiering af nationale aktiviteter bidrager til gensidig styrkelse af de fælles nordiske indsatser og en mere effektiv samlet ressourceanvendelse. Derfor er en klar ansvars- og arbejdsdeling mellem de nordiske og de nationale handlingsprogrammer og strategier vigtig. De nordiske aktiviteter skal supplere eller yde støtte til de nationale aktiviteter og dermed sikre nordisk nytte.

De overordnede mål for programperioden 2005-2008 er at:

- Styrke og videreudvikle arbejdet med bevaring og bæredygtig anvendelse af den genetiske mangfoldighed med betydning for jord- og skovbrug, fiskeri og fødevarer.
- Virke for en effektiv opfølgning af ministerdeklarationen om adgang og rettigheder til genetiske ressourcer og sikre effektiv implementering af og aktiv deltagelse i udviklingen af relevante internationale aftaler på området.
- Fortsætte forvaltningen af fælles nordisk genmateriale baseret på samordnet nordisk opfølgning af principperne i Biodiversitetskonventionen (CBD), den Internationale Traktat om Plante-genetiske Ressourcer for Fødevarer og Landbrug (IT-PGRFA), Bonn-retningslinierne og andre relevante internationale aftaler.
- Videreudvikle samspillet med aktører i nærområderne, EU og internationalt i øvrigt, herunder fortsat udvikling af samarbejdet med Nordvest-rusland og Nærområderne til gensidig nytte. Det nordiske samarbejde er en platform, som aktivt bidrager til internationale løsninger.
- Styrke den organisatoriske udvikling og samarbejdet mellem de nordiske aktører inden for genetiske ressourcer. Det nordiske

- genressourcesamarbejde inddrages i øget grad i uddannelse og informationsspredning i Norden.
- Videreudvikle integreringen mellem de nationale programmer og de nordiske aktører for at opnå nytte af erfaringsudveksling, kundskabsopbygning og -spredning, effektiviseringer etc., herunder en klar ansvars- og arbejdsdeling mellem de nordiske og de nationale handlingsprogrammer og strategier. De nordiske aktiviteter skal supplere eller yde støtte til de nationale aktiviteter og dermed sikre nordisk nytte.
 - Arbejde for, at de nordiske institutioner og samarbejdsformer for genetiske ressourcer fortsat aktivt vil deltage i udviklingen af den nordiske forskeruddannelse gennem NOVA og øvrigt nordisk forskningssamarbejde. Gennem en sådan deltagelse bidrager den fælles nordiske indsats til at etablere kritisk masse til fælles nordisk nytte, da forskningsmiljøerne i de enkelte lande er små.
 - Sikre kompetencerne inden for genetiske ressourcer i de nordiske samarbejdsorganisationer og nationale institutioner samt i organisationer på husdyr-, kulturplante- og skovområdet. Der skal være fokus på tværgående samarbejde. Gennemførelsen af forskningsprojekterne skal placeres ved eksisterende relevante forskningsmiljøer.
 - Synliggøre vigtigheden af de genetiske ressourcer bl.a. ved at informere og delagtiggøre befolkningen om det betydelige potentiale, der ligger i anvendelsen af genetiske ressourcer både i forhold til deres værdi for produktion, kvalitet, sikkerhed, miljø og kulturhistorie samt vigtigheden af bevarelse og bæredygtig udnyttelse af dem. I denne sammenhæng henvises der til Kommunikationsstrategien for bæredygtig forvaltning af genetiske ressourcer i Norden 2005-2008.
 - Fortsat udvikle debatten i nordiske fora om politisk relevante problemstillinger.
 - Øge anvendelsen af viden om de kvaliteter, der findes i genressourcerne, herunder viden om mulige unikke egenskaber knyttet til specifikke racer/linjer af husdyr/planter og udnyttelse af deres specifikke kvaliteter.

- Vurdere, om der er behov for at nedsætte, dels en arbejdsgruppe for udviklingen af indikatorer for genetisk diversitet inden for jord- og skovbrug, dels en arbejdsgruppe, som vurderer behovet for en indsats vedrørende vilde genetiske ressourcer.
- Undersøge forudsætningerne for et nordisk samarbejde om spørgsmål vedrørende sameksistens mellem konventionelle- og økologiske afgrøder ved dyrkning af genmodificerede afgrøder (GMO), som er fremstillet efter bioteknologiske metoder.

5 Prioriterede opgaver i 2005-2008

Planter

I 2003 vedtog Nordisk Ministerråd den såkaldte Kalmar-deklaration om adgang og rettigheder til plantegenetiske ressourcer. Deklarationen slår fast, at de genetiske ressourcer, som bevares og forvaltes af Nordisk Genbank, er under fælles nordisk forvaltning og betragtes som fælles nordisk materiale, der er frit tilgængeligt. Ministerdeklarationen er et vigtigt standpunkt, som forhåbentligt vil være en inspirationskilde for andre lande og regioner for området.

Det internationale samarbejde om bevarelse og anvendelse af plantegenetiske ressourcer præger arbejdet i det nordiske gensamarbejde. NGB's organisation og arbejdsform har skabt en nordisk model for samarbejde og bl.a. været foregangseksempel for udviklingen af regionalt samarbejde i det sydlige Afrika. NGB skal fortsat arbejde inden for sine fire mandatområder med særlig fokus på at sikre bevaring af mandatplanterne af nordisk oprindelse. Genbanken skal videreudvikles som omdrejningspunkt i det nordiske samarbejde om de plantegenetiske ressourcer indenfor dokumentation, bevaring og udnyttelse.

Prioriterede indsatser i 2005-2008:

- Samarbejdsformer mellem næringsliv, planteforædlere og forskere i Norden skal styrkes og videreudvikles.
- I det nordiske genressourcesamarbejde vil der blive udarbejdet indspil til forhandlinger om Biodiversitetskonventionen (CBD), FAO's traktat om plantegenetiske ressourcer, Cartagena proto-

- kollen om GMO samt EU om adgang til genetiske ressourcer og retfærdig fordeling af udbyttet.
- Det skal undersøges, hvorledes relevant materiale, som forvaltes af NGB, skal indgå i det multilaterale system for plantegenetiske ressourcer under IT-PGRFA i den situation, hvor ikke samtlige nordiske lande har ratificeret aftalen.
 - NGB skal arbejde i nær kobling til nationale handlingsprogrammer.
 - NGBs rolle som kompetence- og kundskabscenter skal synliggøres og udnyttes i det nationale og internationale arbejde.
 - NGB skal initiere og koordinere aktiviteter samt samarbejde med relevante nationale og nordiske organisationer for at øge kundskaber om de plantegenetiske ressourcer, inklusiv deres kulturhistoriske værdi.

Husdyr

For at sikre en fremtidig god tilgang til husdyrprodukter med de kvalitetskrav, som vi ønsker, er bæredygtigt brug og bevaring nødvendigt. En bæredygtig udvikling omfatter såvel de racer, der udnyttes kommercielt, som de racer, der i dag har bevarings- eller beskyttelsesstatus.

I alle de nordiske lande er der igangsat en række tiltag for at bevare de gamle husdyrracer. Men det er ikke bare de gamle husdyrracer, »landracerne«, som skal bevares. Det er også nutidens moderne, kommercielle racer. En fremtidig genetisk mangfoldighed er afhængig af retningslinier og incitamenters for at opretholde genetisk bredde for de respektive racer og populationer, dvs. realisering af en bæredygtig udviklingspolitik. Samtidig skal avls- og bevaringsorganisationer integrere ny viden og kundskab, som kan sikre bæredygtig forvaltning af husdyrgenetiske ressourcer.

Med udgangspunkt i bæredygtighedsbegrebet skal det nordiske gensamarbejde i de kommende år fastholde fokus på identificering, nyttiggørelse og beskyttelse af de forskellige typer af værdier (økonomiske, kulturelle m.m.), som er knyttet til de genetiske ressour-

cer. Nordisk Genbank Husdyr skal fortsat udvikle sin centrale rolle for at fremme bæredygtig forvaltning af husdyrgenetiske ressourcer i Norden.

Prioriterede indsatser i 2005-2008:

- Anvendelsen af nordiske husdyrracer samt husdyrenes rolle i landsby- og landdistriktsudvikling skal udvikles med særlig henblik på at sikre værdiskabelse af husdyrgenetiske ressourcer.
- For at sikre naturligt friske og sunde husdyr, som skaber grundlag for sikker og mere etisk fødevarerproduktion, skal NGH stimulere avlsorganisationer til at udvikle avlsprogrammer, som også fremmer avlsmæssig tolerance over for sygdomme hos husdyr.
- NGH skal arbejde tæt sammen med avls- og bevaringsorganisationer for at skabe bæredygtig udvikling og hensigtsmæssig forvaltning af husdyrgenetiske ressourcer.
- NGH skal initiere og koordinere aktiviteter samt samarbejde med relevante nationale og nordiske organisationer og herigennem bidrage til bedre kundskaber om de husdyrgenetiske ressourcer, inklusiv deres kulturhistoriske værdi.
- NGH skal være et informations- og kundskabscenter for værdiskabelse med grundlag i bæredygtig udvikling og bevaring af husdyrgenetiske ressourcer.
- NGH skal undersøge, om der kan udvikles indikatorer, der belyser udvikling og resultater for bæredygtig forvaltning af husdyrgenetiske ressourcer. Indikatorerne skal kunne benyttes som rapporteringsparametre for de ansvarlige nationale organisationer for disse genetiske ressourcer.
- NGH skal udvikle kundskaber om sammenhængen mellem forvaltning af husdyrgenetiske ressourcer og fødevarerikkerhed.
- Der skal udvikles et tættere samarbejde mellem de nationale programmer og strategier og de nordiske indsatser.

Skovbrug

NSFP (Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd) etablerede i 2002 Nordisk Netværk for Skovgenetiske ressourcer (Skovnetværket). For Skovnetværket er udfordringen at definere rollen som omdrejningspunkt for det nordiske samarbejde om skovgenetiske ressourcer.

Genbevaring af skovressourcer må i al væsentlighed ske på skovlokaliteter, idet lokalitetstilpasning, frøs holdbarhed og generationsskifte-problematikken involverer helt andre tidsperspektiver end inden for landbruget. Der er dog et grænseområde mellem planter/afgrøder og skovtræer, hovedsageligt i form af prydbuske og -træer o. lign., som anvendes i haver og parker. Genbevaringen er som udgangspunkt dynamisk, idet klimaændringer, skadevoldere m.m. udgør en løbende udfordring for skovenes genbevaringsbevoksninger.

Skovene har en vigtig nationaløkonomisk betydning for de nordiske lande. Bæredygtig produktion skaber en fast grund for holdbar udvikling. Derfor er det vigtigt at sikre tilgængelighed af genetisk tilpasset skovforyngningsmateriale også i fremtidens ændrede klima. Skovene spiller også en vigtig rolle i forbindelse med friluftsliv og rekreation. Skovene varetager tillige vigtige miljømæssige opgaver, så som at beskytte og i visse tilfælde udvikle den biologiske mangfoldighed, beskytte grundvandet, forhindre erosion og binde CO₂ med henblik på en positiv effekt på klimaet.

Det er således en særlig udfordring at sikre både en fortsat udvikling og benyttelse af de skovgenetiske ressourcer og en samtidig beskyttelse heraf. Hertil kommer, at udvikling af skovbrugets driftsformer samt skovenes betydning i klimasammenhæng, herunder bioenergi og opfølgning på Kyotoprotokollen, må forventes at rejse nye spørgsmål om både benyttelse og beskyttelse af skovgenetiske ressourcer.

Prioriterede indsatser i 2005-2008:

- Fokus på skovbrugserhvervets behov for et relevant dyrkningsgrundlag.
- Øget samordning med nationale handlingsprogrammer og øvrige genressourceaktiviteter inden for de nordiske grupper, der arbejder med planter, husdyr og skov for at opnå øgede synergieffekter af det nordiske samarbejde.
- Samarbejdsformer mellem næringsliv, forædlere og forskere i Norden skal styrkes og videreudvikles i nær kobling til nationale handlingsprogrammer.

Fiskeri og opdræt

Bevaring og bæredygtig udnyttelse af genetiske ressourcer inden for fiskeri- og opdræt er et nyt område i den nordiske strategi for genetiske ressourcer. I opstartsfasen bør der lægges vægt på kortlægning af mulige indsatsområder, hvor man via samarbejde kan medvirke til at etablere/udvikle nationale og nordiske satsninger på genetiske ressourcer på fiskeri- og opdrætsområdet.

Havets levende ressourcer er en af Nordens store rigdomme og et stort fælles ansvarsområde. Havfiskeriets udvikling nødvendigvis gør studier af mulige effekter på biodiversitet i havet. Brugen af selektive redskaber og den hårde udnyttelse, som visse fiskebestande er udsat for, kan over tid medføre indvirkninger på bestandens genetiske sammensætning.

I de seneste 30-40 år er opdræt af fisk og andre akvatiske dyr blevet et hurtigt voksende erhverv. Især laks er genstand for intensivt avlsarbejde, men andre fiskearter, blandt andet torsk, er også på vej til at blive avlet kommercielt.

Det rekreative fiskeri i ferskvandssystemer og kystnære områder har en stor værdi for den nordiske livskvalitet. Mange oprindelige stammer af fisk, der vandrer mellem ferskvand og havet, som for eksempel laks, havørred og ål, er forsvundet eller trues af udryddelse på grund af ødelæggelse af egnede levesteder, spærringer i vandløbene og intensivt fiskeri. Samtidig er det velkendt, at lyst-

fiskere har udsat fremmede stammer/arter i vandløb og søer med den konsekvens, at de oprindelige stammer/arter mange steder er mere eller mindre fortrængt. Disse forhold bør kortlægges, således at den oprindelige genetiske ressource kan bevares.

I relation til udviklingen på fiskeri- og opdrætsområdet er der behov for en aktiv indsats på følgende felter:

- Klarlægge Kalmardeklarationens anbefalinger om den legale status for vilde genetiske ressourcer i relation til fiskebestanden.
- Kortlægge de vilde stammers genetiske diversitet og mulighed for at bevare disse som genetiske ressourcer i fremtiden.
- Iværksætte fælles nordiske initiativer til at studere den humane påvirkning af den genetiske diversitet i vilde fisk, f.eks. gennem selektivt fiskeri og global opvarmning.
- Undersøge mulighederne for at etablere et nordisk samarbejde om fiskegenetiske ressourcer og for en samordning med øvrige genressourceaktiviteter inden for de nordiske arbejdsgrupper. Det fiskegenetiske arbejde skal indarbejdes i det eksisterende nordiske gensamarbejde.
- Iværksætte samnordisk (og med fordel deltagelse fra Skotland og Irland) indsats for forhindring/reduktion af genetisk forurening fra opdrætsfisk til vilde stammer af samme art.
- Styrke og videreudvikle samarbejdsformer i relation til anden genressourceaktivitet mellem næringsliv, forældre og forskere i Norden.

6 Genressource-samarbejdets placering i Nordisk Ministerråd

Nordisk Ministerråd har i 2001 organiseret sig med et fælles ministerråd for fiskeri, jord- og skovbrug og fødevarerspørgsmål for at sikre fuld dækning af hele fødevare-/værdikæden. De tre embedsmandskomiteer – EK-Livs (fødevarer), NEF (fiskeri) og NEJS (jord- og skovbrug) – har siden løbende haft fokus på at udvikle deres samarbejde med henblik på at fremme koordinationen mellem sektorerne samt sikre dækning af ministerrådets politikområder og et helhedssyn på fødevarekæden.

Ministerrådet for fiskeri, jord/skovbrug og levnedsmidler omfatter alle politisk relevante spørgsmål i hele fødevarekæden fra jord/fjord til bord, dvs. alle næringspolitiske og forbrugerpolitiske aspekter af fødevareproduktion og -forbrug. Dette helhedsorienterede perspektiv er meget vigtigt i forhold til opfølgningen af denne strategi.

NEJS har ansvaret for at behandle de to evalueringer af hhv. strategien for bevaring af genetiske ressourcer i Norden og handlingsprogrammet for nordisk jord- og skovbrugssamarbejde for den seneste programperiode. NEJS vil i den forbindelse tage stilling til eventuelle tiltag. På den baggrund tages der ikke stilling til en detaljeret realisering af de foreslåede organisatoriske ændringer og de budgetmæssige konsekvenser heraf i denne strategi.

Den nuværende arbejdsform for det nordiske genressource-samarbejde har indbygget en meget stærk faglig synergi for de forskellige miljøer, som det er ønskværdigt at fastholde. Samtidigt er det ønskværdigt at tage nye områder op, f.eks. fisk, samt at opnå

rationaliseringsgevinster gennem øget samarbejde og tværgående aktiviteter på administration og information.

Nordisk Genressource Råd erstattede i 2001 Strategigruppen for genetiske ressourcer, der behandlede spørgsmål af organisatorisk og strategisk/politisk betydning, der naturligt opstod som følge af de store fælles nordiske satsninger på genetiske ressourcer gennem en lang periode. Nordisk Genressource Råd er en policy-relateret gruppe, som løbende vurderer udviklingen inden for genressourceområdet, og herunder vurderer behovet for fælles nordisk stillingtagen til nye, tværgående udfordringer

I den fremtidige organisering, og i Nordisk Genressource Råds overordnede rolle heri, lægges der vægt på at kombinere de faglige/konkrete genbevaringsaktiviteter med arbejdet af strategisk/politisk karakter. For at opnå dette skal samarbejdet mellem Nordisk Genressource Råd, relevante sektorer og institutionerne i det nordiske gensamarbejde styrkes.

I videreudviklingen af det nordiske genressourcesamarbejde skal følgende mål imødekommes:

- Overordnet opfølgning på strategien for genetiske ressourcer for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler 2005-2008.
- Tættere kontakt mellem sektorerne for planter, husdyr, skov, fisk og fødevarer samt vilde genetiske ressourcer.
- Forbedret kontakt og sammenhæng til de faglige enheder (NGB, NGH og NSFP). For at opnå dette udvikles/omorganiseres Nordisk Genressource Råd til at inkludere en direkte deltagelse af direktørerne i samarbejdsorganerne for genetiske ressourcer NGB, NGH og NSFP eller tilsvarende for at opnå en øget synergi.
- Øget samordning med nationale handlingsprogrammer og nordiske genressourceaktiviteter inden for planter, husdyr, skov, fisk og vilde genetiske ressourcer for at opnå øgede synergieffekter af det nordiske samarbejde.
- Det nordiske genressourcesamarbejde om fisk og opdræt tager sin begyndelse i en arbejdsgruppe under Nordisk Genressource Råd. Nordisk Genressource Råd kan drøfte spørgsmålet om arbejdets omfang, omkostninger og fremtidige placering, f.eks. under NGH.

- Nordisk Genressource Råd bør fortsat varetage styringen af tværgående aktiviteter inden for strategiske/politiske sager på genressourceområdet og rådgive ministerrådet herom. Det gælder også inden for informationsindsatser, sekretariatsopgaver, IT-samarbejde og andre områder, hvor der kan opnås synergieffekter gennem øget samarbejde.

Bilag: Arbejdsgruppens medlemmer og mandat

Arbejdsgruppens medlemmer

ISLAND

Thorsteinn Tómasson,
formand
Rannsóknastofnun
landbúnaðarins

DANMARK

Anders Christiansen
Fødevareministeriet
Einar Eg Nielsen
Danmarks Fiskeriundersøgelser
Gunnar Friis Proschowsky
Skov- og Naturstyrelsen

FINLAND

Mikko Peltonen
Jord- och skogsbruksministeriet

NORGE

Oluf Aalde
Landbruksdepartementet

Sverige

Ulrika Tjällén,
Jordbruksdepartementet
Lennart Pettersson
Jordbruksdepartementet

Sekretær

Helga Grønnegaard

Danmark

Observatører:

Nordisk Ministerråd

Lise Lykke Steffensen

Rådgiver for jord- og skovbrug

Ásmundur Guðjonsson

Rådgiver for fiskeri

Mandat for arbejdsgruppen, der skal udarbejde en revideret fælles strategi for genetiske ressourcer for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler

1. Arbejdsgruppen skal udarbejde forslag til en revideret fælles nordisk strategi for genetiske ressourcer for Ministerrådet for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler 2005-2008. NEJS og NEF besluttede i skriftlig høring den 23. januar 2004 at etablere arbejdsgruppen, og at arbejdet skal baseres på og koordineres sammen med:
 - Strategien for Bæredygtig Udvikling – en ny kurs for Norden, og dens seneste revidering.
 - Udarbejdelsen af det fælles handlingsprogram for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler 2005-2008.
 - Evalueringer af nuværende handlingsprogrammer og strategier for de tre sektorer.
 - Evaluering af Strategien for bevaring af genetiske ressourcer i Norden 2000-2004.
 - Ministerrådets hidtidige politiske prioriteringer.
 - Nordisk Råds rekommandationer.
 - Nordisk Ministerråds overordnede politik om samarbejde med andre regionale og internationale fora samt det nuværende og fremtidige nærområde.
2. Den reviderede strategi for genetiske ressourcer skal indeholde de fælles nordiske rammer for samarbejdet inden for Ministerrådet for fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler for perioden 2005-2008. Strategien skal afspejle en helhedstankegang fra jord/fjord til bord og skovbrugets betydning i det nordiske samarbejde. Særligt skal strategien fokusere på de områder, hvor Norden har fælles interesser, og hvor det nordiske samarbejde skaber en merværdi. Strategien skal bidrage til at styrke de nordiske landes indflydelse på internationale processer. Endvidere skal strategien være overgribende og policy-orienteret.

3. Det nye handlingsprogram bør indeholde:
 - En vision for det fortsatte arbejde med genetiske ressourcer for Ministerrådet for fiskeri, jord- og skovbrug og levnedsmidler
 - Indledning med beskrivelse af de overordnede politiske rammer
 - Mål for arbejdet med genetiske ressourcer. De overordnede politiske målsætninger
 - Prioriterede områder i perioden 2005-2008 for genetiske ressourcer inden for områderne: fiskeri, planter, husdyr, skovbrug, sammenhæng mellem fødevarer og genetiske ressourcer, juridiske spørgsmål, uddannelse og samarbejde med andre sektorer (miljø, bæredygtig udvikling konsument m.v.)
 - Samarbejdet med Vestnorden, Baltikum, de nye Nærområder, EU / EØS andre internationale fora
 - Organisering af samarbejdet, herunder muligheder for optimering af organisationsstrukturen og det tværsektorielle samarbejde.
 - Opfølgning og finansiering
4. Arbejdsgruppen skal udarbejde konkrete målsætninger og forslag til optimering af koordinationen og samarbejdet mellem Nordisk Genbank, Nordisk Skovbrugs, Frø- og Planteråd samt sns skovgenetiske netværksgrupper. Endvidere skal arbejdsgruppen udarbejde målsætninger for de fiskegenetiske ressourcer og angive sammenhænge og om muligt målsætninger for sammenhængen mellem genetiske ressourcer og levnedsmidler.
5. Arbejdsgruppen skal udarbejde forslag til Nordisk Genressource Råds indplacering i Nordisk Ministerråds organisatoriske struktur. I dette arbejde skal også Miljøsektoren inddrages.
6. Arbejdsgruppen bør overveje de budgetmæssige konsekvenser af sine forslag således, at der er en realistisk sammenhæng mellem budgetniveau og gennemførsel af aktiviteter i strategien.
7. Arbejdsgruppen har det overordnede ansvar for udarbejdelse af et endeligt forslag til ny strategi for genetiske ressourcer til forelægning for relevante embedsmandskomiteer og Koordinationsgruppen.
8. Arbejdsgruppen kan selv vælge sin arbejdsform. Der kan inddrages sagkundige reference personer inden for de omhandlende områder til hjælp

og udveksling af idéer i arbejdet. Arbejdsgruppen er i processen ansvarlig for at sikre en forankring i såvel sektorerne som landene samt at involvere frivilligsektoren gennem en høringsproces eller lignende.

9. Hvert land udpeger 1-2 repræsentanter med relevant viden om fagområderne til arbejdsgruppen, og de selvstændige områder hver en repræsentant. Arbejdsgruppen skal sammensættes så den dækker alle fire fagområder. Hvert land har en stemme i gruppen. Arbejdsgruppens repræsentanter udnævnes af de respektive lande, og sammensættes på højt tjenstemandsniveau af ansvarlige for den nationale politikudformning for områderne.
10. Landene skal ved udpegning af medlemmer til arbejdsgruppen tage højde for de ligestillingsmæssige aspekter sådan, at der i gruppen opnås en ligelig repræsentation af mænd og kvinder.
11. Formandskabet i gruppen følger det almindelige formandskab i Nordisk Ministerråd.
12. Udkast til handlingsprogrammet skal foreligge senest den 15. maj 2004 således, at det kan behandles på ministrenes (fiskeri, jord- og skovbrug og levnedsmiddel) møde i august 2004, og forelægges Nordisk Råd i oktober 2004.
13. Nordisk Ministerråds sekretariat deltager i arbejdet for at bidrage med overordnede nordiske synspunkter samt sikre koblingen til nuværende og øvrigt igangværende strategiarbejde relateret til sektorerne og samarbejdsorganer/institution. Endvidere kan sekretariatet bistå med forslag til procedurer samt ved behov med administration og praktiske arrangementer.
14. Der afsættes 175.000 DKK til udarbejdelse og trykning af strategien. Der ansættes en sekretær til at bistå arbejdsgruppen med udarbejdelsen af strategien. Landene og de selvstyrende områder betaler selv rejseomkostninger m.v. for sine repræsentanter.
15. Dette mandat er gældende fra den 23. januar 2004 til og med den 1. september 2004.

Maa- ja metsätalous-,
kalastus ja elintarvike-
alan pohjoismainen
geenivarastrategia
vuosiksi 2005–2008

Sisällysluettelo

1	Esipuhe	33
2	Visio	36
3	Johdanto	36
4	Geenivaratyön tavoitteet	39
5	Vuosien 2005–2008 ensisijaiset tehtävät	43
6	Geenivarayhteistyö Pohjoismaiden ministerineuvostossa	49

LIITTEET	Työryhmän jäsenet ja mandaatti	52
----------	--------------------------------	----

1 Esipuhe

Pohjoismainen geenivarayhteistyö on vankalla pohjalla ja sitä on tehty menestyksekkäästi vuosikausia. Geenivarakysymykset ja -panostukset on nähty Pohjoismaiden ministerineuvostossa strategisesti tärkeinä. Pohjoismainen geenivarayhteistyö kytkeytyy läheisesti kansainväliseen yhteistyöhön, jota tehdään erityisesti FAO:n, biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen ja kehitysavun puitteissa. Pohjoismaiset geenivara- ja biodiversiteettipanostukset ovat saaneet osakseen kansainvälistä huomiota. Eri-tyisesti mainittakoon geenivarojen saatavuuteen ja käyttöoikeuksiin liittyvä työ. Pohjoismaisen geenipankin (NGB) aktiivinen rooli SADC-maiden alueellisen geenipankin perustamisessa Etelä-Afriikkaan sekä menestyksekkäs geenivarayhteistyö lähialueiden ja Luoteis-Venäjän kanssa on myös syytä mainita.

Geenivarojen tärkeyden ja osakseen saaman suuren huomion johdosta Pohjoismaiden ministerineuvosto julkaisi pohjoismaisen geenivarastrategian vuosiksi 2001–2004 (ANP 2002:704). Strategia sisältää tavoitteet ja toimet geenivarojen säilyttämisen ja kestävän käytön edistämiseksi maa- ja metsätaloudessa.

Pohjoismaista geenivarayhteistyötä on arvioitu useaan kertaan kuluneiden 25 vuoden aikana. Kaikissa arvioinneissa on todettu, että strategian puitteissa tehtävä yhteistyö on arvokasta, samalla kun toistuvasti on kehoitettu tutkimaan, miten työ voitaisiin organisoida tehokkaammin. Viimeksi keväällä 2004 arvioitiin sekä geenivarastrategia että maa- ja metsätalousyhteistyön toiminta-ohjelma vuosiksi 2001–2004. Arvioinnit sisältävät konkreettisia suosituksia ohjelmakauden 2005–2008 hallinnosta ja sisällöstä.

Tässä esiteltävä maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikealan uusi yhteinen geenivarastrategia rakentuu sekä pohjoismaisen kestävän kehityksen strategialle ("Pohjolan uusi suunta"), maa- ja

metsätalous-, kalastus- ja elintarvikeyhteistyön toimintaohjelmalle vuosiksi 2005–2008, edellisen ohjelmakauden geenivarastrategialle että mainituille arvioinneille. Strategian perusajatuksena on säilyttää ja laajentaa nykyistä hyvin toimivaa virallista yhteistyötä pohjoismaisen maa- ja metsätalouden monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja kehittää uuden tekniikan ja tietämyksen mukanaan tuomia uusia tehtäviä luonnon geenivarojen hoitamiseksi.

Thorsteinn Tomasson

2 Visio

Pohjoismaisia geenivaroja hoidetaan kestävällä tavalla, ja työssä painotetaan toimia, joilla saavutetaan erityistä lisäarvoa ja pohjoismaista hyötyä. Pohjoismaista yhteistyötä pidetään kansainvälisesti esimerkillisenä. Tämä koskee myös geenivarojen saatavuuteen, käyttöoikeuksiin ja hyötyjen oikeudenmukaiseen jakoon liittyvää työtä.

3 Johdanto

Geenivarat ovat olennainen osa kulttuuriperintöä, identiteettiä, luonnonvaroja ja samalla elintarviketuotannon perusta. Geenivarayhteistyö käsittää yleensä ottaen jokseenkin laajan alueen. Toimijoita, yhteistyöfoorumeita, toimintasuunnitelmia ja strategioita on useita, ja ne kaikki osallistuvat omalla alueellaan pohjoismaisen hyödyn tuottamiseen. Haasteena on kokonaisvaltainen ajattelu ja Pohjoismaiden roolin vahvistaminen geenivara-alalla. Yhtenä keinona tässä on toimijoiden välisen yhteistyön integroiminen niin pohjoismaisella kuin kansainväliselläkin tasolla.

Pohjoismainen geenivarayhteistyö on menestystarina, jolla on pitkät perinteet. Pohjoismaiden geenivarojen säilyttämisen ja keskeisen hyödyntämisen hyväksi tehtävä työ on tuottanut ja tuottaa yhä huomattavaa pohjoismaista hyötyä. Pohjoismainen hallintomalli on vahva, ja sen kehittämiseen ovat osallistuneet geenialueen yhteistyöelimet Pohjoismainen geenipankki (NGB), Pohjoismainen kotieläingenipankki (NGH) ja Pohjoismaiden metsätalouden siemen- ja taimineuvosto (NSFP).

Maat ovat yhdessä päättäneet, että kaikilla Pohjoismailla on oikeus Pohjoismaisen geenipankin tallentamiin kasvigeenivaroihin ja että tästä kollektiivisesta vastuusta pidetään kiinni ja sitä kehitetään edelleen. Tulevassa yhteistyössä on ensisijaisen tärkeää turvata geenivarojen saatavuus, käyttöoikeudet ja hyötyjen tasapuolinen jako. Pohjoismaisella yhteistyöllä edistetään myös tämän alueen maailmanlaajuisia ratkaisuja.

Kotieläingenivaroja käsitellään monilta osin eri tavoin kuin kasvigeenivaroja. Esimerkiksi jalostustekniikoissa, omistajuudessa ja kansainvälisissä säännöissä on eroja. Kotieläingeniaineksen vaihto kuuluu edelleen yksityisoikeudellisen lainsäädännön piiriin. Pohjoismainen kotieläingenipankki NGH ei ole geeniainespankki,

sillä säilytystyötä organisoi kussakin maassa oma kansallinen elin, joka noudattaa biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (CBD) suosituksia. Sopimuksessa korostetaan, että mailla on kansallinen vastuu geenivaroista.

Geenivarat ovat perustana lajien monimuotoisuudelle sekä elinkelpoisten ympäristöjen ja ekosysteemien säilyttämiselle. Geenivarat ovat myös edellytys monien sellaisten luonnonprosessien säilyttämiselle, jotka ovat tärkeitä maa-, metsä- ja kalatalouden tuotannolle. Tässä yhteydessä painopiste on sekä merien elollisten luonnonvarojen että metsäpuiden geenivaroissa. Luonnonvaraisen lajien ja populaatioiden geenivaroja säilytetään lajisuojelun ja elinympäristöjen suojelun yhdistelmänä. Biodiversiteettisopimuksessa tehdään ero lajien ”*In situ*”- ja ”*Ex situ*”-suojelun välillä. Ensin mainittu tarkoittaa lajien suojelua niiden luonnollisissa elinympäristöissä, jälkimmäinen taas säilyttämistä esimerkiksi kasvi- tai eläintieteellisissä puistoissa tai geenipankeissa.

Tämän strategian tavoitteena on tarjota yleiset suuntaviivat lähivuosien pohjoismaiselle geenivarayhteistyölle. Strategiaa toteutetaan muun muassa geenivara-alueen pohjoismaisten yhteistyöelinten NGB:n, NGH:n ja NSFP:n kautta. Pohjoismaisessa yhteistyössä korostetaan edelleen nykyistä menestyksestä työtä, mutta lisäksi yhteistyötä laajennetaan uusia haasteita koskevan vuoropuhelun suuntaan. Tällä tarkoitetaan muun muassa luonnonvaraisten geenivarojen hallintaa ja yleistä poliittista kiinnostusta herättäviä aiheita kuten muuntogeenisiä organismeja (GMO) geenivarojen kestävä hallinnan valossa. Tärkeä ulottuvuus on myös yritysten rooli ja sitoutuminen geenivarojen kestävä hallintaan ja niiden siitä saama hyöty.

Pohjoismaiden ministerineuvoston maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikekysymykset sijoitettiin vuonna 2001 yhden yhteisen ministerineuvoston alaisuuteen. Strategiaassa noudatetaan tätä kokonaisvaltaista ajattelua, jossa painotetaan sektorien yhteisten toimien vahvistamista. Uutta strategiaa on se, että siihen on nyt sisällytetty myös kalojen geenivarat, joita koskevalle työlle se tarjoaa suuntaviivat. Alan kansainvälisten sopimusten seuraaminen, tiedotus, koulutus sekä geenivarojen saatavuus ja oikeus geeniva-

roihin ovat yhteisiä haasteita, joissa tulee tunnistaa ja hyödyntää synergian, tehokkuuden ja pohjoismaisen hyödyn mahdollisuudet yli sektorirajojen. Olennaista on myös geenivarojen kytkeytyminen elintarvikehuoltoon ja -turvallisuuteen sekä elintarvikkeiden laatuun ja tarjontaan. Kuluttajilla on oikeus vaatia turvallisia ja laadukkaita elintarvikkeita. Geenivarat ovat elintarviketuotannon perusta, ja niillä on merkitystä elintarviketurvallisuudelle. Ne voivat parantaa sitä esimerkiksi kotieläinten terveyttä ja hyvinvointia parantavien kestävien jalostusohjelmien avulla.

Pohjoismaiden ministerineuvosto aikoo ottaa ohjelmakaudella huomioon näkemykset, jotka on esitetty Pohjoismaiden neuvoston ympäristö- ja luonnonvaravaliokunnan mietinnössä B/222/miljö 2005 koskien ministerineuvoston maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikealan uutta pohjoismaista geenivarastrategiaa vuosiksi 2005–2008.

Pohjoismaiden neuvoston ympäristö- ja luonnonvaravaliokunta on suosittanut mietinnössään B/222/miljö 2005, että Pohjoismaiden ministerineuvosto jatkaisi ja tehostaisi yhteistyötään Pietarin geenipankin (Vavilov-instituutti) kanssa laitoksen omien toiveiden pohjalta ja yhteisymmärryksessä balttilaisten ja alueen muiden kansainvälisten toimijoiden kanssa.

4 Geenivaratyön tavoitteet

Pohjoismaisen geenivarayhteistyön painopiste on erityisissä sektorikohtaisissa haasteissa, jotka liittyvät geenivarojen säilyttämiseen, dokumentointiin ja käyttöön pohjoismaisten geenipankkien ja verkostojen kautta ja yhteistyössä kansallisten geenivaraohjelmien kanssa. Tässä strategiassa kehitellään kokonaisvaltaista ajattelua, joka ottaa huomioon ympäristön sekä elintarvikkeiden alkuperän ja tien kuluttajien pöytään. Tärkeä on myös yritysten rooli geenivarojen kestävässä hallinnassa ja niiden siitä saama hyöty, mukaan lukien lisäarvo sekä maaseudun ja alueiden kehitys.

Vahva pohjoismainen geenivarayhteistyö on merkinnyt sitä, että Pohjoismaat ovat pystyneet profiloitumaan pätevänä ja dynaamisena yhteistyökumppanina kansainvälisissä yhteyksissä. Pohjoismaat ovat antaneet mallin alueellisen geenivarayhteistyön organisoinnille, mikä on herättänyt kansainvälistä kiinnostusta. Tästä roolista on pidettävä kiinni ja sitä on kehitettävä edelleen.

Pohjoismaat ovat päättäneet tehdä yhteistyötä kansainvälisten sopimusten osalta (biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus, FAO-sopimus, Cartagenan pöytäkirja yms.) silloin kun se tuottaa selkeästi pohjoismaista hyötyä. Kansainvälisessä geenivarayhteistyössä Pohjoismaat painottavat erityisesti sääntöjen, sopimusten ja vastaavien käytännön totetusta. EU:n laajentuminen viidestätoista kahteenkymmeneenviiteen jäsenmaahan lisää pohjoismaisen alueellisen yhteistyön tarvetta. Haasteena on ylläpitää ja vahvistaa pohjoismaiden vaikutusmahdollisuuksia eurooppalaisessa yhteistyössä.

Pohjoismaisen yhteistyön tärkeänä tehtävänä on turvata tiedon ja osaamisen välittäminen elinkeinoelämälle, jalostusorganisaatioille, viranomaisille, tutkijoille, poliitikoille, maa-, metsä- ja kalatalouden sekä elintarvike- ja ympäristöalan etujärjestöille, mu-

seoille ja muille kulttuurilaitoksille ja ennen kaikkea kansalaisille. Käytännön työn ja tutkimustulosten välillä on oltava toimiva välityskanava.

Tämän strategian tavoitteita ja panostuksia noudattavat kansallisesti rahoitetut toimet ovat tärkeitä strategian toteutuksessa. Tällaisella yhteispohjoismaisiin rakenteisiin sisältyvällä kansallisesti rahoitetulla toiminnalla voi olla omat kansalliset tavoitteet, ja raportointi noudattaa rahoittajamaan periaatteita. Lienee kuitenkin selvää, että kansallisten toimien kansallinen rahoitus yhteispohjoismaisten panostusten sisällä merkitsee toimien ja resurssien käytön molemminpuolista tehostumista. Sen vuoksi on tärkeää selvittää pohjoismaisten ja kansallisten toimintaohjelmien ja strategioiden välinen vastuun- ja työnjako. Pohjoismaisten toimien on tarkoitus täydentää tai tukea kansallista toimintaa ja varmistaa siten pohjoismainen hyöty.

Ohjelmakauden 2003–2008 yleistavoitteet ovat:

- vahvistaa ja kehittää edelleen sitä työtä, jota tehdään maa-, metsä- ja kalataloudelle sekä elintarviketuotannolle tärkeän geneettisen monimuotoisuuden säilyttämisen ja kestäväen käytön hyväksi
- pyrkiä varmistamaan geenivarojen saatavuutta ja käyttöoikeuksia koskevan ministerijulistuksen seuranta ja turvaamaan geenivara-alan kansainvälisten sopimusten täytäntöönpano sekä aktiivinen osallistuminen sopimusten kehittämiseen
- jatkaa yhteispohjoismaisen geeniaineksen hoitoa kansainvälisten sopimusten pohjoismaisesti koordinoitun seurannan pohjalta. Näitä sopimuksia ovat muun muassa biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (CBD), elintarvikkeiden ja maatalouden kasvigeenivaroja koskeva kansainvälinen sopimus (IT-PGRFA) ja Bonnin ohjeet.
- kehittää lähialueiden, EU:n ja muiden kansainvälisten toimijoiden välistä vuorovaikutusta, mukaan lukien yhteistyön kehittäminen Luoteis-Venäjän ja lähialueiden kanssa molemminpuolisen hyödyn nimissä. Pohjoismaisen yhteistyön pohjalta on helppompaa löytää kansainvälisiä ratkaisuja

- lujittaa organisaatiokehitystä ja yhteistyötä geenivara-alan pohjoismaisten toimijoiden kesken. Pohjoismainen geenivarayhteistyö sisällytetään entistä suuremmassa määrin pohjoismaiseen koulutukseen ja tiedonvälitykseen
- kehittää kansallisten ohjelmien ja pohjoismaisten toimijoiden välistä integraatiota täyden hyödyn saamiseksi kokemustenvaihdosta, tietotason parantamisesta ja tiedonvälityksestä, tehokkuuden parantamisesta ja muusta. Tämä koskee myös pohjoismaisten ja kansallisten toimintaohjelmien ja strategioiden välisen vastuun- ja työnjaon selkeyttämistä. Pohjoismaisten toimien on tarkoitus täydentää tai tukea kansallista toimintaa ja varmistaa siten pohjoismainen hyöty
- pyrkiä siihen, että geenivara-alan pohjoismaiset laitokset ja yhteistyömuodot osallistuvat edelleenkin aktiivisesti pohjoismaisen tutkijankoulutuksen kehittämiseen NOVA ja muun pohjoismaisen tutkimusyhteistyön kautta. Osallistuminen auttaa osaltaan saavuttamaan kriittisen massan pohjoismaisen hyödyn nimissä, sillä kunkin maan omat tutkimusympäristöt ovat pieniä
- turvata pohjoismaisten yhteistyöjärjestöjen ja kansallisten laitosten sekä kotieläin-, viljelykasvi- ja metsätalousalan järjestöjen osaaminen geenivarojen alueella. Sektorienvälistä yhteistyötä tulee painottaa. Tutkimushankkeet toteutetaan nykyisissä sopivissa tutkimusympäristöissä
- tuoda esille geenivarojen tärkeys muun muassa tiedottamalla ja muistuttamalla ihmisiä geenivarojen käyttöön sisältyvästä merkittävästä potentiaalista, jolla on merkitystä sekä tuotannolle, laadulle, turvallisuudelle, ympäristölle että kulttuurihistorialle. Samalla on korostettava geenivarojen säilyttämisen ja kestäväen käytön tärkeyttä. Tässä yhteydessä viitataan Pohjoismaisten geenivarojen kestäväen hallinnan viestintästrategiaan vuosiksi 2005–2008
- kehittää pohjoismaisilla foorumeilla keskustelua poliittisesti tärkeistä ongelmakohdista
- auttaa hyödyntämään tietoa geenivarioihin sisältyvistä ominaisuuksista, muun muassa tiettyjen kotieläinrotujen ja -sukujen tai

kasvien kenties ainutlaatuisista ominaisuuksista ja näiden erityisominaisuuksien käyttömahdollisuuksista

- arvioida, onko tarpeen nimetä ensinnäkin työryhmä kehittämään maa- ja metsätalouden geneettisen monimuotoisuuden indikaattoreita ja toisaalta työryhmä arvioimaan, onko luonnonvaraisten geenivarojen osalta ryhdyttävä toimenpiteisiin
- tutkia pohjoismaisen yhteistyön edellytykset koskien perinteisten ja luonnonmukaisten viljelykasvien sekä bioteknisiin menetelmin tuotettujen muuntogeenisten viljelykasvien (GMO) rinnakkaiselo.

5 Vuosien 2005–2008 ensisijaiset tehtävät

Kasvit

Pohjoismaiden ministerineuvosto hyväksyi vuonna 2003 niin sanotun Kalmarin julistuksen kasvigeenivarojen saatavuudesta ja käyttöoikeuksista. Julistuksessa todetaan, että Pohjoismaisen geenipankin säilyttämät ja hoitamat geenivarat ovat yhteispohjoismaisessa hallinnassa ja ne katsotaan yhteispohjoismaiseksi ainekseksi, joka on vapaasti käytettävissä. Ministerijulistus on tärkeä kannanotto, joka toivottavasti toimii näissä asioissa innoituksena muillekin maille ja alueille.

Kasvigeenivarojen säilyttämistä ja käyttöä koskeva kansainvälinen yhteistyö leimaa pohjoismaista geenivarayhteistyötä. NGB:n organisaatio ja työmuoto on luonut pohjoismaisen yhteistyömallin ja muun muassa toiminut esimerkkinä eteläisen Afrikan alueellisen yhteistyön kehittämisessä. NGB:n tulee edelleenkin jatkaa työtä sovituilla neljällä alueella ja keskittyä erityisesti alkuperäisiin pohjoismaisiin kasveihin, joiden säilyttäminen on annettu sen vastuulle. Geenipankkia tulee kehittää, niin että se voi toimia pohjoismaisen kasvigeenivarayhteistyön keskipisteenä dokumentoinnin, säilytyksen ja käytön osalta.

Vuosien 2005–2008 ensisijaiset tehtävät ovat:

- vahvistetaan ja kehitetään Pohjoismaiden elinkeinoelämän, kasvinjalostajien ja tutkijoiden välistä yhteistyötä
- pohjoismaisesen geenivarayhteistyön puitteissa tehdään geenivarojen saatavuutta ja hyödyn oikeudenmukaista jakoa koskevia neuvottelualoitteita EU:ssa ja kansainvälisillä foorumeilla esimerkiksi biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (CBD), FAO:n elintarvikkeiden ja maatalouden kasvigeeniva-

- roja koskevan kansainvälisen sopimuksen (IT-PGRFA) ja Cartagena GMO-pöytäkirjan (Biosafety) osalta
- tutkitaan, sisältyykö NGB:n säilyttämä relevantti aines IT-PGRFA:n alaiseen monenkeskiseen kasvigeenivarajärjestelmään siinä tapauksessa, että kaikki Pohjoismaat eivät ole ratifioineet sopimusta
 - NGB kytkee työnsä läheisesti kansallisiin toimintaohjelmiin
 - NGB:n roolia osaamis- ja tietokeskuksena korostetaan ja hyödynnetään kansallisessa ja kansainvälisessä työssä
 - NGB käynnistää ja koordinoi toimintaa ja yhteistyötä asianomaisten kansallisten ja pohjoismaisten järjestöjen kanssa tarkoituksena lisätä tietoa kasvigeenivaroista ja niiden kulttuurihistoriallisesta arvosta.

Kotieläimet

Geenivarojen kestävä käyttö ja säilyttäminen on välttämätöntä, jotta meillä olisi myös tulevaisuudessa halutut laatuvaatimukset täyttäviä kotieläintuotteita. Kestävä kehitys käsittää sekä kaupalliset rodut että rodut, joilla nykyään on säilyttämis- tai suojelustatus.

Kaikissa Pohjoismaissa on käynnistetty monenlaisia toimia vanhojen kotieläinrotujen säilyttämiseksi. Vanhojen maataisrotujen ohella on syytä säilyttää myös nykyaikaisia kaupallisia eläinrotuja. Tulevaisuuden geneettinen monimuotoisuus riippuu suuntavoista ja kannusteista, joita eri rotujen ja populaatioiden geneettisen laaja-alaisuuden säilyttämiseksi laaditaan, eli kestävä kehityspolitiikan realisoimisesta. Samalla jalostus- ja säilytysorganisaatioiden tulee hyödyntää uutta tietoa ja osaamista, joilla voidaan turvata kotieläinten geenivarojen kestävä hallinta.

Pohjoismainen geenivarayhteistyö keskittyy lähivuosina tunnistamaan, hyödyntämään ja suojelemaan geenivaroihin kytkeytyviä erilaisia arvoja (taloudellisia, kulttuurillisia ja muita) kestävä kehityksen lähdökohdista. Pohjoismainen kotieläingenipankki kehittää edelleen keskeistä rooliaan pohjoismaisten kotieläinten geenivarojen kestävä hallinnon edistämiseksi.

Vuosien 2005–2008 ensisijaiset tehtävät ovat:

- Kehitetään pohjoismaisten kotieläinrotujen käyttöä sekä kotieläinten roolia maaseudun kehittämisessä painottaen erityisesti kotieläinten geenivaroihin sisältyvää lisäarvoa.
- NGH toimii tiiviissä yhteistyössä jalostus- ja suojeluorganisaatioiden kanssa tavoitteena kestävä kehitys ja kotieläinten geenivarojen tarkoituksenmukainen hoito.
- Turvallinen ja entistä eettisempi elintarviketuotanto edellyttää luontaisesti terveitä kotieläimiä, ja NGH kannustaakin jalostusorganisaatioita kehittämään sellaisia jalostusohjelmia, jotka jalostuksen keinoin parantavat myös kotieläinten vastustuskykyä sairauksille.
- NGH käynnistää ja koordinoi toimintaa ja yhteistyötä relevanttien kansallisten ja pohjoismaisten järjestöjen kanssa tarkoituksena lisätä tietoa kotieläinten geenivaroista ja niiden kulttuurihistoriallisesta arvosta.
- Kansallisten ohjelmien ja strategioiden sekä pohjoismaisten toimien välistä yhteistyötä tiivistetään.
- NGH toimii lisäarvoa tuottavana tieto- ja osaamiskeskuksena, jonka lähtökohtana on kestävä kehitys ja kotieläinten geenivarojen säilyttäminen.
- NGH tutkii, onko mahdollista kehittää indikaattoreita, jotka valottavat kotieläinten geenivarojen kestävän hallinnan kehitystä ja tuloksia. Näistä geenivaroista vastaavien kansallisten järjestöjen tulee voida käyttää indikaattoreita raportointiparametreina.
- NGH kehittää tietoa kotieläinten geenivarojen hallinnan ja elintarviketurvallisuuden välisistä yhteyksistä.

Metsätalous

NSFP (Pohjoismaiden metsätalouden siemen- ja taimineuvosto) perusti vuonna 2002 metsägeenivaraverkoston, jonka haasteena on määritellä oma roolinsa metsäpuiden geenivaroja koskevan pohjoismaisen yhteistyön keskipisteenä.

Metsäpuiden geenivarat tulee olennaisilta osin säilyttää luonnonpopulaatioissa, sillä kasvupaikkaan sopeutumisessa, siemenen säilyvyydessä ja metsän uudistumisessa on kyse aivan toislaisista aikaperspektiiveistä kuin maataloudessa. On kuitenkin ole-massa kasvien/ viljelykasvien ja metsäpuiden välinen rajamaasto, johon sijoittuvat puutarhojen ja puistojen koristepensaat ja -puut ja vastaavat. Geenivarojen säilyttäminen on lähtökohtaisesti dynaamista, sillä ilmastonmuutos, tuholaiset ja monet muut muutostekijät merkitsevät jatkuvaa haastetta metsien geenivarojen suojelulle.

Metsillä on suuri merkitys Pohjoismaiden kansantaloudelle. Kestävä tuotanto luo lujan pohjan kestäväälle kehitykselle. Sen vuoksi on tärkeää, että saatavilla on geneettisesti sopeutunutta metsänviljelyaineistoa, jota voidaan käyttää myös tulevaisuuden muuttuneessa ilmastossa. Myös metsien ulkoilu- ja virkistyskäyttö on tärkeää. Metsillä on monia tärkeitä ympäristön tilaa parantavia vaikutuksia: metsät ylläpitävät ja joissakin tapauksissa lisäävät biologista monimuotoisuutta, suojaavat pohjavesiä, estävät eroosioita ja hidastavat ilmastomuutosta sitomalla hiilidioksidia.

Niinpä erityisenä haasteena onkin turvata ja kehittää metsäpuiden geenivarojen kestävää käyttöä ja samalla suojella geenivaroja. Metsien käyttömuotojen kehittäminen ja metsien lisääntyvä merkitys ilmastoasioissa, mukaan lukien bioenergia ja Kioton pöytäkirjan seuranta, herättänevät uusia kysymyksiä sekä metsäpuiden geenivarojen käytöstä että niiden suojelusta.

Vuosien 2005–2008 ensisijaiset tehtävät ovat:

- painottaa metsätalouden tarpeita alkuperältään sopivan viljelyaineiston käytössä
- parantaa koordinaatiota kansallisten toimintaohjelmien ja pohjoismaisten geenivaratoimien välillä kasvien, kotieläinten ja metsäpuiden geenivarojen osalta ja kasvattaa näin pohjoismaisen yhteistyön synergiaetuja
- Pohjoismaiden elinkeinoelämän, jalostajien ja tutkijoiden yhteistyön vahvistaminen ja kehittäminen kansallisten toimintaohjelmien pohjalta.

Kalastus ja kalankasvatus

Geenivarojen säilyttäminen ja kestävä käyttö kalataloudessa ja kalanviljelyssä on uusi alue pohjoismaisessa geenivarastrategiassa. Alkuvaiheessa tulee keskittyä kartoittamaan sellaiset mahdolliset toimenpidealueet, joilla yhteistyössä voitaisiin käynnistää tai kehittää kansallisia ja pohjoismaisia geenivaranostuksia kalatalouden ja kalankasvatuksen alalla.

Merien elolliset luonnonvarat ovat Pohjolle suuri rikkaus ja samalla suuri yhteinen vastuu. Merikalastuksen kehittäminen pakottaa tutkimaan kalastuksen mahdollisia vaikutuksia merien biologiseen monimuotoisuuteen. Valikoivien pyyntivälineiden käyttö ja joidenkin kalakantojen ankara hyödyntäminen saattavat aikaa myöten vaikuttaa kantojen geneettiseen koostumukseen.

Kalankasvatuksesta ja muusta vesiviljelystä on muodostunut 30–40 vuodessa nopeasti kasvava elinkeino. Erityisesti lohta on jalostettu voimakkaasti, mutta myös muiden kalalajien, kuten turskan, kaupallinen jalostus on alkamassa.

Sisävesien ja rannikkojen virkistyskalastus on tärkeä osa pohjoismaista elämänlaatua. Monet makean veden ja meren väliä vaeltavat alkuperäiset kalakannat, esimerkiksi lohi, meritaimen ja ankerias, ovat jo kadonneet tai kuolemassa sukupuuttoon, mikä johtuu sopivien elinympäristöjen tuhoutumisesta, vesistöjen patoamisesta ja tehokalastuksesta. Samalla tiedetään, että virkistyskalastajat ovat usein laskeneet vesistöihin ja järviin vieraita kantoja tai lajeja, minkä seurauksena alkuperäiset kannat tai lajit ovat monin paikoin lähes tulkoon syrjäytyneet. Tällaiset seikat tulee kartoittaa, niin että alkuperäiset geenivarat voidaan säilyttää.

Kalastuksen ja kalankasvatuksen kehittämisessä tarvitaan aktiivisia toimia seuraavilla alueilla:

- selkeytetään Kalmarin julistuksen suosituksia, jotka koskevat luonnonvaraisten kalakantojen geenivarojen tilannetta oikeudellisessa mielessä

- kartoitetaan luonnonvaraisten kantojen geneettinen monimuotoisuus ja mahdollisuudet niiden geenivarojen säilyttämiseen
- käynnistetään yhteispohjoismaisia tutkimushankkeita, joilla selvitetään ihmisen toiminnan, kuten valikoivien pyyntivälineiden ja ilmaston lämpenemisen, vaikutus luonnonvaraisten kalojen biologiseen monimuotoisuuteen
- tutkitaan mahdollisuudet kalojen geenivaroja koskevaan pohjoismaiseen yhteistyöhön ja koordinointiin muissa pohjoismaisissa työryhmissä tehtävään geenivaratyöhön nähden. Kalojen geenivaroja koskeva työ tulee sisällyttää nykyiseen pohjoismaiseen geenivarayhteistyöhön
- yhteispohjoismainen (lisäksi Skotlannin ja Irlannin mukanaolo olisi suotavaa) toiminta, jolla estetään tai vähennetään kasvatusta kalasta saman lajin luonnonvaraisiin kantoihin siirtyvää geneettistä epäpuhtautta
- lujitetaan ja kehitetään Pohjoismaiden elinkeinoelämän, jalostajien ja tutkijoiden välistä geenivarayhteistyötä.

6 Geenivarayhteistyö Pohjoismaiden ministerineuvostossa

Pohjoismaiden ministerineuvoston maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikekysymykset sijoitettiin vuonna 2001 yhden yhteisen ministerineuvoston alaisuuteen. Tarkoituksena oli varmistaa, että toiminta kattaa koko elintarvike- ja arvoketjun. Tämän alueen kolme virkamieskomiteaa – ÄK-Livs (elintarvikkeet), NEF (kalastus) ja NÄJS (maa- ja metsätalous) – ovat siitä lähtien paneutuneet kehittämään yhteistyötään tarkoituksena parantaa sektoreiden välistä koordinoitua ja varmistaa, että ministerineuvoston eri politiikan alueet ovat mukana ja että koko elintarvikeketjua tarkastellaan kokonaisuutena.

Maa- ja metsätalous, kalastus- ja elintarvikekysymysten ministerineuvoston vastuulla ovat kaikki poliittisesti tärkeät, koko elintarvikeketjun kattavat kysymykset (pellolta pöytään – vedestä vadille), eli kaikki elintarviketuotannon ja elintarvikkeiden kulutuksen elinkeino- ja kuluttajapoliittiset aspektit. Tämä kokonaisvaltainen näkemys on tärkeä strategian seurannassa.

NÄJSillä on vastuu kahden arvioinnin käsittelystä. Toinen niistä koskee viime ohjelmakauden pohjoismaista geenivarastrategiaa, toinen pohjoismaisen maa- ja metsätalousyhteistyön edellistä toimintaohjelmaa. NÄJS ottaa siinä yhteydessä kantaa mahdollisiin toimenpiteisiin. Tästä syystä ei tässä strategiassa oteta kantaa ehdotettujen organisaatiomuutosten yksityiskohtaiseen toteuttamiseen eikä niiden budjettivaikutuksiin.

Pohjoismaisen geenivarayhteistyön nykyiseen työskentelymuotoon on sisällytynyt eri ympäristöjen välinen hyvin vahva syner-

giaedun hyödyntäminen, mistä on toivottavaa pitää edelleenkin kiinni. Samalla on toivottavaa ottaa mukaan uusia alueita, esimerkiksi kalastus, ja pyrkiä rationalisoimaan toimintaa lisäämällä yhteistyötä ja sektorienvälistä toimintaa hallinnossa ja tiedotuksessa.

Pohjoismainen geenivaraneuvottelukunta (NGR) perustettiin vuonna 2001 geenivarastrategiaryhmän tilalle. Ryhmä oli käsitellyt pitkäaikaisiin pohjoismaisiin geenivaranapanostuksiin luontevasti liittyviä organisatorisesti, strategisesti tai poliittisesti tärkeitä kysymyksiä. Pohjoismainen geenivaraneuvottelukunta pohtii poliittisia suuntaviivoja arvioiden jatkuvasti geenivara-alueen kehitystä ja yhteispohjoismaisten kannanottojen tarvetta uusien yhteisten haasteiden edessä.

Tulevassa organisaatiossa, jossa Pohjoismaisella geenivaraneuvottelukunnalla on päärooli, painotetaan asiantuntijatason ja konkreettisten säilytystoimien yhdistämistä strategis- tai poliittisluonteeseen työhön. Tämä edellyttää, että Pohjoismaisen geenivara-neuvottelukunnan, asianomaisten sektoreiden ja pohjoismaista geenivarayhteistyötä tekevien laitosten välistä yhteistyötä lujitetaan.

Pohjoismaisen geenivarayhteistyön kehittämisessä on pyrittävä seuraaviin tavoitteisiin:

- Seurataan yleisesti maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikealan geenivarastrategiaa vuosiksi 2005–2008.
- Tiivistetään yhteyksiä seuraavien sektoreiden kesken: kasvit, kotieläimet, metsäpuut, kalat ja elintarvikkeet sekä luonnonvaraiset geenivarat.
- Parannetaan yhteyksiä ja kytkentää asiantuntijajyksiköihin (NGB, NGH ja NSFP). Tässä tarkoituksessa kehitetään tai uudelleenorganisoidaan Pohjoismaista geenivaraneuvottelukuntaa niin, että yhteistyöelinten – NGB:n, NGH:n ja NSFP:n ja vastaavien – johtajat ovat siinä suoraan mukana.
- Työtä koordinoidaan paremmin kansallisten toimintaohjelmien sekä kasveihin, kotieläimiin, metsäpuihin, kaloihin ja luonnonvaraisiin lajeihin liittyvän pohjoismaisen geenivaratoiminnan

suhteen pyrkimyksenä hyödyntää pohjoismaisen yhteistyön synergiaetuja.

- Pohjoismainen geenivarayhteistyö alkoi kalojen ja kalanviljelyn osalta Pohjoismaisen geenivaraneuvottelukunnan alaisessa työryhmässä. NGR voi keskustella työn laajuudesta, kustannuksista ja tulevasta sijoituspaikasta esimerkiksi NGH:n alaisuudessa.
- Geenivaraneuvottelukunnan tulee edelleenkin johtaa sektorien yhteistä toimintaa geenivara-alueen strategisten tai poliittisten asioiden osalta ja toimia niissä ministerineuvoston neuvonantajana. Tämä koskee myös tiedottamista, sihteeristötehtäviä, ATK-yhteistyötä ja muita alueita, joilla yhteistyön lisääminen tuottaa synergiaetua.

Liitteet: Työryhmän jäsenet ja mandaatti

Työryhmän jäsenet:

Sihteeri

Helga Grønnegaard

Tanska

ISLANTI

Thorsteinn Tómasson, puheen-
johtaja

Tarkkailijat

Rannsóknastofnun

landbúnaðarins – Maatalouden
tutkimuslaitos

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Lise Lykke Steffensen

Erityisasiantuntija, maa- ja
metsätalous

TANSKA

Anders Christiansen

Ásmundur Guðjonsson

Elintarvikeministeriö

Erityisasiantuntija, kalastus

Einar Eg ielsen

Danmarks Fiskeriundersøgelser –
Tanskan kalatalouden tutkimus-
laitos

Gunnar Friis Proschowsky

Skov- og Naturstyrelsen –

Metsä- ja luontohallitus

SUOMI

Mikko Peltonen

Maa- ja metsätalousministeriö

NORJA

Oluf Aalde

Maatalousministeriö

RUOTSI

Ulrika Tjällén

Maatalousministeriö

Lennart Pettersson

Maatalousministeriö

Työryhmän toimeksianto maa- ja metsätalous-, kalastus ja elintarvikealan uuden yhteisen geenivarastrategian laatimiseksi

1. Työryhmän tulee laatia ehdotus Pohjoismaiden ministerineuvoston (maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikeministerit) uudeksi yhteiseksi geenivarastrategiaksi vuosiksi 2005–2008. NÄJS ja NEF tekivät 23. tammikuuta 2004 lausuntokierroksen jälkeen kirjallisen päätöksen perustaa työryhmä, jonka työ perustuu koordinoitusti seuraaviin toimiin ja asiakirjoihin:
 - ”Kestävä kehitys – Pohjolan uusi suunta” ja strategian viimeisin tarkistus
 - maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikeyhteistyön toimintaohjelman laatiminen vuosiksi 2005–2008
 - kyseisten kolmen sektorin nykyisten toimintaohjelmien ja strategioiden arviointi
 - vuosia 2000–2004 koskevan pohjoismaisen geenivarastrategian arviointi
 - ministerineuvoston tähänastiset poliittiset priorisoinnit
 - Pohjoismaiden neuvoston suositukset
 - Pohjoismaiden ministerineuvoston yleinen politiikka koskien yhteistyötä muiden alueellisten ja kansainvälisten foorumeiden sekä nykyisten ja tulevien lähialueiden kanssa.
2. Uuden geenivarastrategian tulee sisältää yhteispohjoismaiset puitteet ministerineuvostossa (maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikeministerit) kaudella 2005–2008 tehtävälle yhteistyölle. Strategian tulee heijastella kokonaisvaltaista ajattelua pellolta pöytään ja vedestä vadille -periaatteella sekä metsätalouden merkitystä pohjoismaisessa yhteistyössä. Strategiassa tulee keskittyä erityisesti aloihin, joilla Pohjoismailla on yhteiset intressit ja joilla yhteistyö merkitsee lisäarvoa. Strategian tulee vahvistaa Pohjoismaiden vaikutusmahdollisuuksia kansainvälisissä prosesseissa. Edelleen strategian tulee olla yleinen ja suuntaviivoja antava.

3. Uuteen toimintaohjelmaan tulee sisältää:
 - ministerineuvoston (maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvike-ministerit) geenivaratyön tulevaisuudenvisio
 - johdanto, jossa kuvataan yleisiä poliittisia puitteita
 - geenivaratyön tavoitteet. Yleiset poliittiset tavoitteet
 - kauden 2005–2008 painopistealueet seuraavilla geenivaratyön alueilla: kalastus, kasvit, kotieläimet, metsätalous, elintarvikkeiden yhteys geenivaroihin, lainopilliset kysymykset, koulutus ja muiden sektoreiden (ympäristö, kestävä kehitys, kuluttaja-asiat jne.) kanssa tehtävä yhteistyö
 - yhteistyö Länsi-Pohjolan, Baltian, uusien lähialueiden, EU:n ja Etan sekä muiden kansainvälisten foorumeiden kanssa
 - yhteistyön organisointi, mukaan lukien mahdollisuudet organisaatiotekniikan ja sektorienvälisen yhteistyön optimointiin
 - seuranta ja rahoitus.
4. Työryhmän tulee laatia konkreettiset tavoitteet ja ehdotus koordinoitua ja yhteistyön optimoimiseksi Pohjoismaisen geenipankin sekä Pohjoismaiden metsätalouden siemen- ja taimineuvoston ja SNS:n perustamien metsägeenivaraverkostojen kesken. Edelleen työryhmän tulee laatia tavoitteet kalojen geenivaroja koskevalle työlle sekä todeta geenivarojen yhteys elintarvikkeisiin ja mahdollisuuksien mukaan myös tämän yhteyden tavoitteet.
5. Työryhmän tulee laatia ehdotus Pohjoismaisen geenivaranneuvottelukunnan asemasta Pohjoismaiden ministerineuvoston organisaatiorakenteessa. Ympäristösektori tulee ottaa mukaan tähän työhön.
6. Työryhmän tulee harkita ehdotustensa budjettivaikutuksia niin, että budjettitaso on realistisessa suhteessa strategiaan sisältyvien toimien toteuttamiseen.
7. Työryhmällä on yleisvastuu asianomaisille virkamieskomiteoille ja koordinoitavien ryhmien esittävän lopullisen uuden geenivarastrategiaehdotuksen laatimisesta.
8. Työryhmä voi valita itse työskentelymuotonsa. Käsiteltävien alojen asiantuntijoita voidaan ottaa mukaan työhön, mikäli halutaan apua ja ajatusvaihtoa. Työryhmä on vastuussa siitä, että prosessi kytketään sekä

sektoreihin että maihin ja että vapaaehtoissektori otetaan mukaan kuulemisten tai vastaavien kautta.

9. Jokainen maa nimeää työryhmään 1–2 edustajaa, joilla on alojen asianmukaista osaamista, ja itsehallintoalueet nimeävät kukin yhden edustajan. Työryhmän kokoonpanon tulee kattaa kaikki neljä alaa. Kullakin maalla on ryhmässä yksi ääni. Maat nimeävät työryhmän edustajat, jotka ovat alojensa kansallista politiikkaa ohjaavia ylempiä virkamiehiä.
10. Työryhmän jäseniä nimetessään maiden tulee ottaa huomioon sukupuolten tasa-arvo, niin että ryhmässä olisi saman verran miehiä ja naisia.
11. Ryhmän puheenjohtajuus noudattaa Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajuutta.
12. Toimintaohjelmaluonnoksen on oltava valmis viimeistään 15. toukokuuta 2004, niin että se voidaan käsitellä ministerikokouksessa (maa- ja metsätalous-, kalastus- ja elintarvikeministerit) elokuussa 2004 ja esittää Pohjoismaiden neuvostolle lokakuussa 2004.
13. Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristö osallistuu työhön tarjoamalla yleisiä pohjoismaisia näkemyksiä ja varmistamalla kytkennän sektoreiden ja yhteistyöelinten tai laitosten nykyiseen ja muuten käynnissä olevaan strategiatyöhön. Edelleen sihteeristö voi avustaa menettelytapahdotuksin sekä tarvittaessa hallinnollisin ja käytännön järjestelyin.
14. Strategian laatimiseen ja painamiseen varataan 175 000 Tanskan kruunua. Työryhmälle palkataan sihteeri avustamaan strategian laadinnassa. Maat ja itsehallintoalueet maksavat itse edustajiensa matkakustannukset ja vastaavat.
15. Tämä toimeksianto on voimassa 23. tammikuuta 2004 lähtien ja 1. syyskuuta 2004 saakka.

Starfsáætlun um
erfðaauðlindir í fisk-
veiðum, landbúnaði,
skógrækt og matvælum
á Norðurlöndum
2005-2008

Efnisyfirlit

1	Formáli	59
2	Framtíðarsýn	61
3	Inngangur	62
4	Markmið starfsins um erfðaauðlindir	65
5	Forgangsverkefni 2005-2008	68
6	Staða samstarfsins um erfðaauðlindir í Norrænu ráðherranefndinni	74
FYLGISKJAL	Fulltrúar í starfshópnum og umboð hans	77

1 Formáli

Norrænt samstarf um erfðaauðlindir á sér langa og árangursríka sögu. Aðgerðir og úrlausnarefni á þessu sviði vega æ þyngra í stefnumörkun Norrænu ráðherranefndarinnar. Norrænt samstarf um erfðavísu fer fram í nánnum tengslum við alþjóðlegt samstarf, einkum Matvæla- og landbúnaðarstofnun SP (FAO), Sáttmála SP um líffræðilegan fjölbreytileika og aðstoð til þróunarríkjanna. Aðgerðir Norðurlanda varðandi erfðaauðlindir og líffræðilegan fjölbreytileika vekja athygli um gjörvalla heim, einkum varðandi aðgang og rétt til nýtingar á erfðaauðlindum. Þá ber að nefna að Norræni genabankinn (NGB) átti virkan þátt í stofnun genabanka á þróunarsvæðum í sunnanverðri Afríku (Southern African Development Community) og eins árangursríkt erfðaauðlindasamstarf á grannsvæðunum og í NV-Rússlandi.

Mikilvægi erfðaauðlinda nýtur æ meiri viðurkenningar og árvekni og því gaf Norræna ráðherranefndin út samstarfsáætlun fyrir tímabilið 2001-2004 um varðveislu norrænna erfðaauðlinda (ANP 2002:704). Þar er greint frá markmiðum og fyrirhuguðum aðgerðum til að varðveita erfðaauðlindir og tryggja sjálfbæra nýtingu þeirra í landbúnaði og skógrækt.

Á undanförnum aldarfjórðungi hafa nokkrar úttektir verið gerðar á norrænu samstarfi um erfðavísu. Í hvert sinn hefur samstarf það sem þessi samstarfsáætlun fjallar um verið lofað og gildi þess viðurkennt en jafnframt hvatt til að leita leiða til að auka skilvirkni þess. Síðast voru úttektir gerðar vorið 2004, en önnur þeirra fjallaði um samstarfsáætlun um varðveislu erfðaauðlinda en hin um áætlun um landbúnaðar- og skógræktarsamstarf á tímabilinu 2001-2004. Þar komu fram raunhæfar ábendingar, bæði um skipulag og faglegt innihald, fyrir næsta starfstímabil, 2005-2008.

Endurskoðuð samstarfsáætlun um erfðaauðlindastjórnun í sjávarútvegi, landbúnaði, skógrækt og matvælum á tímabilinu 2005-2008, sem hér er lögð fram, er byggð á stefnumörkun um sjálfbæra þróun, „Sjálfbær þróun – ný stefna fyrir Norðurlönd“, samstarfsáætlun um fiskveiðar, landbúnað, skógrækt og matvæli 2005-2008, fyrri samstarfsáætlun um nýtingu erfðaauðlinda og fyrrnefndum úttektum. Markmið samstarfsáætlunarinnar er að standa vörð um og þróa enn frekar farsælt samstarf um fjölbreytileika í norrænum landbúnaði og skógrækt, og að þróa ný verkefni tengd nýrri tækni og þekkingu sem lýtur að stjórnun erfðaauðlinda náttúrunnar.

Þorsteinn Tómasson

2 Framtíðarsýn

Nýting norrænna erfðaauðlinda verði sjálfbær og megináhersla lögð á aðgerðir sem stuðla best að verðmætasköpun og norrænu notagildi. Norrænt samstarf er í fararbroddi á alþjóðavettvangi og á það einnig við um starf sem tryggir aðgengi og rétt til nýtingar á erfðaauðlindum og réttláta skiptingu arðs af nýtingu þeirra.

3 Inngangur

Erfðaauðlindir eru mikilvægur þáttur í menningararfleifð okkar og sjálfsskilningi, náttúruauðlindum og forðabúri. Samstarf um erfðaauðlindir er yfirleitt mjög víðtækt þar sem ýmsir þættir, samstarfsaðilar, framkvæmdaáætlanir og stefnumótanir, stuðla hver á sinn hátt að norrænu notagildi á sínu sviði. Áskorun felst í að líta á málaflokkinn í heild sinni og tryggja að þáttur Norðurlandþjóða fari enn vaxandi á sviði erfðaauðlinda með því að samþætta málaflokkinn, bæði í norrænu og öðru alþjóðlegu samstarfi.

Norrænt samstarf um erfðaauðlindir á sér langa og farsæla sögu. Enn felst mikið norrænt notagildi í starfi sem stuðlar að sjálfbærri varðveislu og nýtingu erfðaauðlinda á Norðurlöndum. Á norrænum vettvangi hefur þróast styrk stjórn þessara mála innan vébanda Norræna genabankans (NGB), Norræna genabankans fyrir búfé (NGH) og Fræ- og plönturáðs skógræktar á Norðurlöndum (NSFP).

Þjóðirnar eru á einu máli um að samnorrænar reglur gildi um erfðaauðlindir plantna í Norræna genabankanum, og að þá sameiginlegu ábyrgð skuli efla frekar og þróa. Í áframhaldandi samstarfi verður lögð áhersla á að tryggja aðgang að erfðaauðlindum, réttinn til að nýta þær og réttláta skiptingu arðs af nýtingu þeirra. Í norrænu samstarfi verður þar að auki stuðlað að hnattrænum lausnum á þessu sviði.

Erfðaauðlindir búfjár hljóta á ýmsan hátt aðra meðferð en erfðaauðlindir plantna, til dæmis hvað varðar tæknilegar kynbætur, eignarrétt og alþjóðareglur. Viðskipti á erfðaeftni búfjár lúta enn löggjöf um einkarétt. Norræni genabankinn fyrir búfé (NGH) hefur ekki erfðaeftni undir höndum, þar sem að í hverju ríki annast stofnanir varðveislu þess samkvæmt tilmælum sem getið er í Sáttmála SP um líffræðilegan fjölbreytileika (CBD), en þar er lögð áhersla á ábyrgð sérhverrar þjóðar á erfðaauðlindum.

Erfðaauðlindir eru grundvöllur þess að fjölbreytileiki tegunda haldist og eins lífshæf umhverfi og vistkerfi. Erfðaauðlindir eru einnig forsendur þess að hægt sé að standa vörð um jákvæð ferli í náttúrunni sem skipta sköpum fyrir framleiðslu í landbúnaði, skógrækt og fiskveiðum. Í því sambandi er lögð áhersla á aðgerðir varðandi erfðaauðlindir í sjávarútvegi og skógrækt. Verndun erfðaauðlinda villtra tegunda eða stofna felst bæði í verndun tegundarinnar sjálfar og búsvæða hennar. Í Sáttmála SP um líffræðilega fjölbreytni er greint á milli hugtaksins „In situ“, þar sem tegundir eru varðveittar í sínu eiginlega umhverfi og „Ex situ“, þar sem þær eru varðveittar í grasagörðum, dýragörðum eða genabönkum.

Markmið samstarfsáætlunarinnar er að kynna meginstefnu í norrænu erfðasamstarfi á komandi árum. Áætluninni verður meðal annars hrundið í framkvæmd hjá norrænum stofnunum á sviði erfðaauðlinda en þær eru: Norræni genabankinn (NGB), Norræni genabankinn fyrir búfé (NGH) og Fræ- og plönturáð skógræktar á Norðurlöndum (NSFP). Haldið verður áfram því árangursríka starfi sem nú fer fram, en auk þess verður lögð áhersla á að breikka norrænt samstarf, til dæmis með samræðum um nýjar áskoranir, þar á meðal stjórnun villtra erfðastofna, og almenn málefni sem njóta pólitískrar árvekni, t.d. erfðabreyttar lífverur (GMO) í sambandi við sjálfbæra nýtingu erfðaauðlinda. Annar mikilvægur málaflokkur er þáttur atvinnuveganna í sjálfbærri nýtingu erfðaauðlinda og hagur þeirra af henni.

Norræna ráðherranefndin skipaði árið 2001 sameiginlega ráðherranefnd fyrir fiskveiðar, landbúnað, skógrækt og matvæli. Sú heildarsýn endurspeglar í þessari samstarfsáætlun því lögð er áhersla á að efla þverfaglegar aðgerðir. Nýlunda er að áætlunin tekur einnig til erfðaauðlinda í fiskveiðum og hér verða kynnt helstu markmið starfs á því sviði á komandi árum. Leitast verður eftir aukinni samvirkni, skilvirkni og norrænu notagildi í sameiginlegum átaksverkefnum, en þar má nefna framkvæmd ákvæða alþjóðasamninga og -sáttmála, upplýsingamiðlun, menntun, aðgengi og rétt til nýtingar á erfðaauðlindum. Þá er mikilvægt að líta nánar á samhengi erfðaauðlinda, matvælaframleiðslu og matvælaöryggis, gæða og framboðs. Neytendur eiga rétt á að matvæli séu

örugg og gæði þeirra fullnægjandi. Erfðaauðlindir eru grundvöllur matvælaframleiðslu og skipta því sköpum fyrir matvælaöryggi. Að því má stuðla með sjálfbærum ræktunaráætlunum sem efla heilbrigði og velferð búfjár.

4 Markmið samstarfs um erfðaauðlindir

Þungamiðja í norrænu erfðasamstarfi eru verkefni sem tengjast varðveislu, skráningu og nýtingu erfðaauðlinda á hverju sviði fyrir sig, en þeim sinna norrænu genabankarnir og ýmis samstarfsnet, með hliðsjón af aðgerðum og stefnu ríkjanna í erfðaauðlindamálum. Í þessari samstarfsáætlun er mótuð heildarsýn á umhverfið, uppruna matvæla og leið þeirra til neytenda. Mjög þungt vegur þáttur atvinnuveganna og hagur þeirra af sjálfbærri stjórnun erfðaauðlinda, þar á meðal verðmætasköpun og byggðapróun.

Norðurlandþjóðirnar hafa vakið athygli á alþjóðavettvangi fyrir þekkingu sína og öflugt samstarf á sviði erfðaauðlinda. Þeim hefur tekist að hafa áhrif á alþjóðlegt starf, meðal annars með líkani að skipulagi svæðisbundins erfðaauðlindasamstarfs, en það hefur vakið áhuga fólks víða um heim. Þetta hlutverk ber að þróa enn frekar.

Norrænu ríkin hafa valið að starfa saman að alþjóðasamningum (CDB, FAO-sáttmálanum, Cartagena-bókuninni, ESB o.fl.) þar sem norrænt notagildi er fyrirsjáanlegt. Í alþjóðlegu erfðasamstarfi leggja Norðurlandþjóðirnar áherslu á framkvæmd ákvæða í reglum, sáttmálum, samningum o.þ.h. Fjölgun aðildarríkja ESB úr 15 í 25 eykur þörf fyrir svæðisbundna samvinnu á Norðurlöndum. Leita þarf leiða til að standa vörð um og efla norræn áhrif í Evrópu-samstarfi.

Í norrænu samstarfi er mikilvægt að tryggja dreifingu upplýsinga og þekkingar til atvinnulífs, kynbótastofnana, stjórnsýslu, vísindamanna, stjórnmalamanna og hagsmunasamtaka, t.d. í landbúnaði, skógrækt, sjávarútvegi, matvælaiðnaði og umhverfisgeira, auk safna, annarra menningarstofnana og ekki síst til almennings.

Knýjandi þörf er á miðlun upplýsinga og niðurstaðna rannsókna milli atvinnuveganna og vísindamanna.

Miklu máli skiptir að aðgerðir sem fjármagnaðar eru í hverju ríki, séu í samræmi við markmið og aðgerðir sem getið er í samstarfsáætluninni. Aðgerðir einstakra ríkja sem taka mið af norrænni stefnumótun, geta haft sjálfstæð markmið innanlands og skýrslugerðir þar að lútandi skulu fylgja reglum sem gilda í viðkomandi landi. Það telst hafið yfir allan efa að fjármögnun ríkis á aðgerðum í eigin landi eflir samnorrænar aðgerðir og tryggir betri heildarnýtingu á kröftum og fjármagni. Því er mikilvægt að ábyrgðar- og verkaskipting sé skýr milli norrænna samstarfsáætlana og áætlana hvers ríkis. Norrænar aðgerðir eiga að vera viðbót eða stuðningur við aðgerðir í hverju ríki en í því felst einmitt svokallað norrænt notagildi.

Meginmarkmið áætlunarinnar fyrir tímabilið 2005-2008 eru að:

- Efla og þróa verndun og sjálfbæra nýtingu erfðafræðilegrar fjölbreytni sem áhrif hefur á landbúnað, skógrækt, fiskveiðar og matvæli.
- Fylgja markvisst eftir yfirlýsingu ráðherranna um aðgang og réttindi til erfðaauðlinda, tryggja skilvirka framkvæmd ákvæða í alþjóðasamningum á þessu sviði og taka virkan þátt í frekari þróun þeirra.
- Halda áfram stjórnun samnorrænna erfðaeftna í samræmi við meginreglur Sáttmála SP um líffræðilegan fjölbreytileika (CBD), Alþjóðasamning um erfðaauðlindir plantna í matvælum og landbúnaði (IT-PGRFA), Bonn-stefnumiðin og aðra alþjóðasamninga sem við eiga.
- Þróa samstarf við aðila á grannsvæðunum, í ESB og á alþjóðavettvangi, þar á meðal samstarf við NV-Rússland og grannsvæðin sem eru til hagsbóta fyrir báða aðila. Norrænt samstarf er vettvangur sem stuðlar á virkan hátt að alþjóðlegum lausnum.
- Efla skipulagsþróun og samstarf norrænna aðila á sviði erfðaauðlinda. Norrænt samstarf um erfðaauðlindir verði samþætt í menntun og upplýsingamiðlun á Norðurlöndum.

- Auka samþættingu aðgerða í einstaka ríkjum og á norrænum vettvangi til að nýta fengna reynslu, safna og miðla þekkingu, auka hagræðingu o.s.frv. Undir það fellur skýr ábyrgðar- og verkskipting milli norrænna áætlana og áætlana einstakra ríkja. Norrænar aðgerðir skulu vera viðbót eða stuðningur við aðgerðir í einstaka ríkjum og tryggja þannig norrænt notagildi.
- Vinna að því að norrænar stofnanir og aðrir samstarfsaðilar á sviði erfðaauðlinda taki áfram virkan þátt í þróun norrænnar rannsóknarmenntunar hjá NOVA og í öðru norrænu vísindasamstarfi. Þar sem rannsóknasvið í hverju landi fyrir sig er of fámennt, má með samnorrænu átaki koma saman nægilegum efniviði.
- Tryggja menntun og þekkingu á sviði erfðaauðlinda hjá stofnunum á norrænum vettvangi, í hverju ríki og á sviði búfjár, nytja-plantna og skóga. Áhersla verði lögð á þverfaglegt samstarf. Rannsóknir fari fram við rannsóknastofnanir sem fyrir eru í löndunum.
- Gera mikilvægi erfðaauðlinda sýnilegt, m.a. með því að upplýsa og fræða almenning um mikla möguleika sem felast í nýtingu erfðaauðlinda, bæði í framleiðslu en einnig varðandi gæði, öryggi, umhverfissjónarmið og menningarsögu, og mikilvægi þess að varðveita þær og nýta á sjálfbæran hátt. Þar er vísað til Samskiptaáætlunar um sjálfbæra stjórnun erfðaauðlinda á Norðurlöndum 2005-2008.
- Þróa enn frekar umræður á norrænum vettvangi um úrlausnar-efni sem hafa pólitískt vægi.
- Beita í auknum mæli þekkingu á eiginleikum erfðaauðlinda, þar með talinni þekkingu á séreiginleikum einstaka búfjár- eða plöntu-stofna og hvernig megi nýta þá eiginleika.
- Kanna þörf á vinnuhópi til að þróa mælikvarða á erfðafjölbreytileika í landbúnaði og skógrækt, og öðrum til að meta þörf á aðgerðum varðandi erfðaauðlindir villtra tegunda.
- Kanna hvort grundvöllur er fyrir norrænni samvinnu um mál-efni sem tengjast sambýli hefðbundins og erfðabreytts jarðar-gróðurs sem fenginn er fram með aðferðum líftækni.

5 Forgangsverkefni 2005-2008

Plöntur

Árið 2003 samþykkti Norræna ráðherranefndin svonefnda Kalmaryfirlýsingu um aðgang og réttindi til nýtingar á erfðauðlindum plantna. Í yfirlýsingunni er kveðið á um að erfðauðlindir, sem varðveittar eru hjá Norræna genabankanum (NGB), lúti samnorrænni stjórn og teljist samnorrænn efniviður sem frjáls aðgangur sé að. Í ráðherryfirlýsingunni kemur fram mikilvæg afstaða sem vonandi verður öðrum ríkjum og landsvæðum hvatning í þessum eignum.

Norrænt samstarf um varðveislu og nýtingu erfðauðlinda plantna fjallar einnig um alþjóðasamstarf á þessu sviði. Skipulag og starfshættir Norræna genabankans (NGB) var kveikjan að norrænu líkani sem notað var við þróun svæðasamstarfs í sunnanverðri Afríku. Norræni genabankinn sinni enn fjórþættu hlutverki sínu þar sem sérstök áhersla er lögð á að tryggja varðveislu forgangsplantna af norrænum uppruna. Norræni genabankinn verði að þeim möndli sem norrænt samstarf um skráningu, varðveislu og nýtingu erfðauðlinda snýst um.

Forgangsáðgerðir 2005-2008:

- Efla ber og þróa samstarf atvinnulífs, plöntukynbótaaðila og vísindamanna á Norðurlöndum.
- Í norrænu erfðauðlindasamstarfi verði undirbúnaðarviðræður um aðgang að erfðauðlindum og réttláta skiptingu arðs af nýtingu þeirra, í ESB og á öðrum alþjóðavettvangi, t.d. í tengslum við Sáttmála SP um líffræðilega fjölbreytni (CBD), samning Matvæla- og landbúnaðarstofnunar SP (FAO) um erfðauðlindir plantna og Cartagena-bókunina (Biosafety) um erfðabreyttar lífverur.

- Kanna ber hvernig efniviður í umsjá Norræna genabankans (NGB) verði hluti af marghliða kerfi erfðaauðlinda plantna sem heyrir undir IT-PGRFA, ef samningurinn hefur ekki verið staðfestur í öllum norrænu ríkjum.
- Norræni genabankinn (NGB) starfi í nánú samræmi við framkvæmdaáætlanir í einstaka ríkjum.
- Norræni genabankinn (NGB) verði kynntur sem þekkingar- og hæfnismiðstöð sem nýtt verði bæði í einstaka ríkjum og á alþjóðavettvangi.
- Norræni genabankinn (NGB) hafi frumkvæði að, skipuleggi starfsemi og komi á samvinnu við hlutaðeigandi stofnanir í einstaka ríkjum sem og aðrar norrænar stofnanir, til þess að auka þekkingu á erfðaauðlindum plantna, þar með töldu menningarsögulegu gildi þeirra.

Búfé

Sjálfbær nýting og varðveisla eru forsendur þess að hægt sé að tryggja til framtíðar góðan aðgang að búfjárafurðum, sem standast æskilegar gæðakröfur. Sjálfbær þróun á bæði við um stofna sem nýttir eru í atvinnuskyni og aðra sem falla undir varðveislu eða vernd.

Á öllum Norðurlöndunum hafa menn hafist handa við að varðveita gamla búfjárstofna. Það eru ekki aðeins gamlir búfjárstofnar eða „landkynin“, sem á að varðveita heldur einnig nútímakyn sem nýtt eru í atvinnuskyni. Erfðafræðileg fjölbreytni um ókomna framtíð er undir því komin að settar séu reglur og hvatt til að viðhalda erfðafræðilegri breidd kynja og stofna, með öðrum orðum að þróunarstefnan sé sjálfbær. Jafnframt skulu ræktunar- og varðveislustofnanir samþætta nýja vitneskju og þekkingu til að tryggja sjálfbæra stjórnun erfðaauðlinda búfjár.

Með sjálfbæra þróunarhugtakið að leiðarljósi, á norrænt samstarf um erfðavísu að beinast á komandi árum að því að greina, nýta og vernda ýmis verðmæti (efnahagsleg, menningarleg o.s.frv.) sem tengjast erfðaauðlindum. Norræni genabankinn fyrir búfé

(NGH) haldi áfram að þróa forystuhlutverk sitt við eflingu sjálfbærrar stjórnunar á erfðaauðlindum búfjár á Norðurlöndum.

Forgangsáðgerðir 2005-2008:

- Þróuð verði nýting norrænna búfjárkynja og hlutverk búfjár í byggðapróun, með sérstöku tilliti til að tryggja verðmætasköpun á sviði erfðaauðlinda búfjár. Norræni genabankinn fyrir búfé (NGH) starfi náið með ræktunar- og varðveislustofnunum til að koma á sjálfbærri þróun og skynsamlegri stjórnun erfðaauðlinda búfjár.
- Til að tryggja náttúrlega hraustan og heilbrigðan búfénað, en það er grundvöllur öruggra og siðfræðilega betri matvæla, hvetji Norræni genabankinn fyrir búfé (NGH) ræktunarsamtök til að þróa ræktunarverkefni sem fela í sér að eflid verði mótstaða gegn búfjár sjúkdómum.
- Norræni genabankinn fyrir búfé (NGH) hafi frumkvæði að og skipuleggi áðgerðir með hlutaðeigandi stofnunum, bæði norrænum og í einstaka ríkjum, í þeim tilgangi að efla þekkingu á erfðaauðlindum búfjár og menningarsögulegu gildi þeirra.
- Eflid verði tengsl milli verkefna og áætlana í einstaka ríkjum og norrænna áðgerða.
- Norræni genabankinn fyrir búfé (NGH) verði upplýsinga- og þekkingarmiðstöð fyrir verðmætasköpun sem byggist á sjálfbærri þróun og varðveislunni erfðaauðlinda búfjár.
- Norræni genabankinn fyrir búfé (NGH) kanni hvort þróa megi mælistiku sem varpar ljósi á þróun og árangur af sjálfbærri nýtingu á erfðaauðlindum búfjár. Mælistikuna verði hægt að nota sem viðmið í skýrslum til stofnana sem hafa umsjón með erfðaauðlindum í löndunum.
- Norræni genabankinn fyrir búfé (NGH) safni saman þekkingu á samhengi stjórnunar á erfðaauðlindum búfjár og matvælaöryggis.

Skógrækt

Árið 2002 kom Fræ- og plönturáð skógræktar á Norðurlöndum (NSFP) á fót norrænu tengslaneti um erfðaauðlindir skóga (Skóganetinu). Skóganetið leitist við að skilgreina hlutverk sitt sem þann möndul sem norrænt samstarf um erfðaauðlindir skóga á að snúast um.

Varðveisla erfðaefnis skóga hlýtur einkum að fara fram þar sem skóglendi er, því að aðlögun að ytri skilyrðum á hverjum stað, ending fræja og vandkvæði sem tengjast kynslóðaskiptum fela í sér allt önnur tímaviðhorf en í landbúnaði. Þó skarast svið plantna / nytjaplantna og skógartrjáa, einkum skrautrunna, skrauttrjáa o.þ.h. sem ræktuð eru í görðum. Varðveisla erfðaefnis er stöðugum breytingum háð þar sem loftslagsbreytingar, meinvaldar o.fl. valda stöðugu álagi á erfðavísu sem varðveittir eru í skógum.

Skógar eru mikilvægir þjóðarhag norrænu ríkjanna. Sjálfbær framleiðsla skapar traustan grundvöll fyrir þróun í rétta átt. Því er mikilvægt að tryggja aðgang að erfðafræðilega aðlöguðum efniviði til endurnýjunar skóga, einnig í breyttu loftslagi á komandi tímum. Skógar gegna einnig mikilvægu hlutverki fyrir útivist almennings. Skógar skipta líka miklu máli út frá umhverfissjónarmiði, því þeir varðveita og jafnvel þróa líffræðilegan fjölbreytileika, vernda grunnvatnið, koma í veg fyrir uppblástur og binda koltvísýring, til bóta fyrir andrúmsloftið.

Þannig er hvort tveggja sérstaklega brýnt, að verna erfðaauðlindir skóga og tryggja áframhaldandi þróun og nýtingu þeirra. Þá má búast við að breyttir rekstrarhættir fyrirtækja á sviði skógræktar og áhrif skóga á loftslagið, þar með talin líforka og framkvæmd Kyoto-bókunarinnar, vekji nýjar spurningar, bæði varðandi nýtingu og varðveislu erfðaauðlinda skóga.

Forgangsáðgerðir 2005-2008:

– Athygli verði beint að þörfum skógræktar sem atvinnugreinar fyrir tilhlýðilegar ræktunarforsendur.

- Til að tryggja samvirkni og árangur af norrænu starfi verði samræmi aukið milli framkvæmdaáætlana í löndunum sjálfum og starfsemi sem tengist erfðaauðlindum og fram fer í norrænum hópum, sem starfa við plöntur, búfé og skóga.
- Samstarf atvinnulífs, kynbótastarfs og vísinda á Norðurlöndum verði eflt og þróað í nánnum tengslum við starfsáætlanir landanna.

Fiskveiðar og fiskeldi

Varðveisla og sjálfbær nýting erfðaauðlinda við fiskveiðar og fiskeldi er nýtt svið í norrænni samstarfsáætlun um erfðaauðlindir. Byrjað verði á að kanna hvar sé heppilegt að hefja aðgerðir, svo hægt verði að þróa samstarf og aðgerðir á sviði erfðaauðlinda í fiskveiðum og fiskeldi, bæði í einstaka ríkjum og á norrænum vettvangi.

Lifandi auðlindir hafsins eru ein helstu auðæfi norrænu þjóðanna og eru því sameiginlegt ábyrgðarsvið þeirra. Vegna þróunar á fiskveiðum í sjó er nú brýnt að að rannsaka hugsanleg áhrif þeirra á líffræðilegan fjölbreytileika hafsins. Beiting kjörhæfra veiðarfæra og harkaleg nýting á sumum fisktegundum geta haft varanleg áhrif á erfðafræðilega samsetningu stofnanna.

Á undanförnum þremur til fjórum áratugum hefur eldi fisks og annarra lagardýra verið í örum vexti. Einkum hefur lax verið ræktaður í stórum stíl en einnig er farið að rækta í atvinnuskyni aðrar fisktegundir, m.a. þorsk.

Frístundaveiðar í ám, vötnum og undan hafsströndum skipta sköpum fyrir lífsgæði Norðurlandabúa. Margir upprunalegir fiskstofnar, sem ganga í ár og læki úr sjó, eins og t.d. lax, urriði og áll, eru ýmist horfnir eða í útrýmingarhættu vegna þess að hentug búsvæði þeirra hafa eyðilagst út af stíflum í ám og vötnum og ofveiði. Þá er alkunna að stangaveiðimenn hafa sleppt framandi stofnum í ár og vötn með þeim afleiðingum að upprunalegir stofnar eða tegundir hafa orðið að hörfa. Þetta þarf að líta betur á svo hægt verði að varðveita upprunalegu erfðaauðlindirnar.

Við þróun fiskveiða og fiskeldis er þörf á beinum aðgerðum á eftirfarandi sviðum:

- Skýra tilmæli Kalmar-yfirlýsingarinnar um réttarstöðu erfðauðlinda villtra stofna hvað fiskstofna snertir.
- Kanna erfðafræðilega fjölbreytni villtra stofna og hvernig varðveita megi þá sem erfðauðlindir til seinni tíma.
- Hrinda í framkvæmd samnorrænum rannsóknum á áhrif af manna völdum á erfðafræðilegan fjölbreytileika í villtum fiski, t.d. vegna kjörhæfra veiðarfæra og hækkanði hitastigs á jörðinni.
- Kanna möguleika á norrænu samstarfi um erfðauðlindir í fiskveiðum og samþætta það öðru norrænu starfi á sviði erfðauðlinda. Starf varðandi erfðafræði fiska verði hluti af því norræna samstarfi um erfðauðlindir sem þegar fer fram.
- Samnorrænar aðgerðir (helst með þátttöku Skota og Íra) til að koma í veg fyrir eða draga úr erfðamengun sem berst úr eldisfiski í villta fiskstofna sömu tegundar.
- Efla og þróa samstarf við önnur svið erfðauðlindastarfsemi sem snýr að tengslum atvinnulífs, kynbóta og vísinda.

6 Skipulag erfðaauðlinda- samstarfs hjá Norrænu ráðherranefndinni

Árið 2001 stofnaði Norræna ráðherranefndin sameiginlega ráðherranefnd fyrir fiskveiðar, landbúnað, skógrækt og matvæli. Þetta var gert til að tryggja að samstarfið næði til allra hlekkja fæðu- og verðmætakeðjunnar. Síðan hafa þrjár embættismannanefndir, EKLivs (matvæli), NEF (fiskveiðar) og NEJS (landbúnaður og skógrækt), lagt áherslu á að þróa samstarf sín á milli til þess að auka samræmi milli samstarfssviðanna en einnig til að tryggja að starfið spanni alla málaflokka ráðherranefndarinnar og skapa heildarsýn á matvælakeðjuna. Ráðherranefndin um fiskveiðar, landbúnað, skógrækt og matvæli fer með öll pólitísk málefni sem varða matvælaferlið í heild, allt frá akri og djúpum hafsins þar til maturinn er kominn á diskinn, það er allt sem snýr að atvinnuvegum og neytendabætti matvælaframleiðslu og neyslu. Slík heildarsýn er forsenda þess að hægt verði að fylgja þeirri samstarfsáætlun sem hér er á ferð.

NEJS hefur umsjón með gerð tveggja úttekta, á áætlun um varðveislu erfðaauðlinda á Norðurlöndum og fyrri samstarfsáætlun á sviði landbúnaðar og skógræktar. NEJS mun því fjalla um þær aðgerðir sem hér eru kynntar. Í þessari samstarfsáætlun verður því ekki farið í saumana á skipulagsbreytingum eða fjárhagsáætlun þar að lútandi.

Skipulag norræns samstarfs um erfðaauðlindir felur í sér öfluga faglega samvirkni á ýmsum sviðum, sem æskilegt er að viðhalda. Þó er æskilegt að fjalla um fleiri málaflokka, t.d. fisk, og jafnframt

að ná fram hagræðingu með aukinni samvinnu og þverfaglegu samstarfi við stjórnsýslu og upplýsingamiðlun.

Árið 2001 var Norræna erfðaauðlindanefndin stofnuð og kom hún í stað Stefnumótandi nefndar um erfðaauðlindir, en hún fjallaði um skipulag og pólitíska stefnumörkun, málefni sem komu sjálfkrafa í kjölfar viðtækra norrænna aðgerða á sviði erfðaauðlinda um langt skeið. Norræna erfðaauðlindanefndin er stefnumótandi og metur stöðugt þróun á sviði erfðaauðlinda, þar á meðal þörf fyrir samnorræna afstöðu til nýrra þverfaglegra úrlausnarefna.

Í framtíðarskipulagi og meginhlutverki Norrænu erfðaauðlindanefndarinnar er lögð áhersla á að sameina faglegar og raunhæfar aðferðir til varðveislu erfðaauðlinda og stefnumótun þar að lútandi. Eigi þetta að takast ber að efla samstarf Norrænu erfðaauðlindanefndarinnar við hlutaðeigandi samstarfssvið og stofnanir í norrænu erfðaauðlindasamstarfi.

Við frekari þróun norræns samstarfs um erfðaauðlindir skal stefnt að eftirfarandi markmiðum:

- Farið verði yfir framkvæmd samstarfsáætlunarinnar um erfðaauðlindir í fiskveiðum, landbúnaði, skógrækt og matvælaframleiðslu 2005-2008.
- Nánara samstarf þeirra aðila sem fjalla um plöntur, búfé, skóga, fisk og matvæli, auk erfðaauðlinda villtra stofna.
- Bætt samskipti og tengsl við faglegar stofnanir (NGB, NGH og NSFP). Norræna erfðaauðlindanefndin verði þróuð eða skipulagi hennar breytt, þannig að forstjórar samstarfsstofnana á sviði erfðaauðlinda, NGB, NGH og NSFP, taki beinan þátt í störfum hennar, eða náð verði aukinni samvirkni með svipuðum hætti.
- Aukið samræmi milli framkvæmdaáætlana hvers ríkis og norræns samstarfs um erfðaauðlindir plantna, búfjár, skóga, fisks og villtra stofna, til að ná fram betri samvirkni í norrænu samstarfi.
- Norrænu samstarfi um erfðaauðlindir í fiskveiðum og fiskeldi verði nú ýtt úr vör í starfshópi á vegum Norrænu erfðaauðlindanefndarinnar (NGR). Nefndin getur fjallað um umfang starfsins, kostnaðinn af því og staðsetningu, til dæmis hjá Norræna genabankanum fyrir búfé (NGH).

- Erfðaauðlindanefndin hafi framvegis með höndum stjórn þverfaglegrar starfsemi sem nær til stefnumótunar varðandi erfðaauðlindir, og veiti ráðherranefndinni ráðgjöf í þeim efnum. Hið sama á við um upplýsingastarfsemi, skrifstofuþjónustu, samstarf um upplýsingatækni og aðra þætti þar sem samstarf getur leitt til aukinnar samvirkni.

Fylgiskjal: Fulltrúar í starfshópnum og umboð hans

Fulltrúar í starfshópnum

Áheyrnarfulltrúar:

Ísland

Þorsteinn Tómasson, formaður

Rannsóknastofnun

landbúnaðarins

Norræna ráðherranefndin

Lise Lykke Steffensen

Deildarsérfræðingur á sviði

landbúnaðar og skógræktar

Ásmundur Guðjónsson

Deildarsérfræðingur á sviði

fiskveiða

Danmörk

Anders Christiansen

Fødevareministeriet

Einar Eg Nielsen

Danmarks Fiskeriundersøgelser

Gunnar Friis Proschowsky

Skov- og Naturstyrelsen

Finnland

Mikko Peltonen

Jord- och skogsbruksministeriet

Noregur

Oluf Aalde

Landbruksdepartementet

Svíþjóð

Ulrika Tjälldén

Jordbruksdepartementet

Lennart Pettersson

Jordbruksdepartementet

Ritari

Helga Grønnegaard

Danmörku

Umboð starfshóps sem tekur saman endurskoðaða samstarfsáætlun um erfðaauðlindir í fiskveiðum, landbúnaði, skógrækt og matvælum

1. Starfshópurinn gerir tillögu að endurskoðaðri norrænni samstarfsáætlun um erfðaauðlindir fyrir ráðherranefnd fiskveiða, landbúnaðar, skógræktar og matvæla 2005-2008. Í skriflegu álitinu, dags. 23. janúar 2004, ákváðu NEJS og NEF að koma starfshópnum á fót, og skyldi starf hans byggjast á og miða við eftirfarandi þætti:
 - Stefnumörkunina „Sjálfbær þróun – ný stefna fyrir Norðurlönd“ og endurskoðaða útgáfu hennar
 - Nýja samstarfsáætlun um fiskveiðar, landbúnað, skógrækt og matvæli 2005-2008, sem nú er í smíðum
 - Úttektir á framkvæmda- og samstarfsáætlunum á þessum þremur samstarfssviðum
 - Úttekt á Samstarfsáætlun um varðveislu erfðaauðlinda á Norðurlöndum 2000-2004
 - Pólitískum forgangsmálum ráðherranefndarinnar fram að þessu
 - Tilmælum Norðurlandaráðs
 - Meginstefnuyfirlýsingu Norrænu ráðherranefndarinnar um samstarf við aðrar svæðisbundnar og alþjóðlegar stofnanir, auk núverandi og tilvonandi grannsvæða Norðurlanda.
2. Endurskoðuð samstarfsáætlun um erfðaauðlindir fylgi norrænu skipulagi samstarfs á vegum ráðherranefndar um fiskveiðar, landbúnað, skógrækt og matvæli á tímabilinu 2005-2008. Samstarfsáætlunin endurspeglar þá heildarhugsun, að fæðunni sé fylgt frá akri eða hafsdjúpi þar til hún kemur á diskinn, og eins mikilvægi skógræktar í norrænu samstarfi. Í samstarfsáætluninni ber einkum að leggja áherslu á svið þar sem Norðurlandapjóðirnar eiga sameiginlegra hagsmuna að gæta og gera má ráð fyrir að

norrænt samstarf feli í sér gildisauka. Samstarfsáætlunin miði við að efla áhrif norrænu ríkjanna á alþjóðavettvangi. Þá móti samstarfsáætlunin meginlínur og sé stefnumótandi.

3. Nýja samstarfsáætlunin feli í sér:
 - Framtíðarsýn fyrir áframhaldandi starf um erfðaauðlindir fyrir ráðherranefnd fiskveiða, landbúnaðar og skógræktar og matvæla.
 - Formála þar sem pólitískri umgjörð er lýst.
 - Markmið starfsins um erfðaauðlindir. Pólitísk meginmarkmið.
 - Forgangsmál á tímabilinu 2005-2008 sem varða erfðaauðlindir á eftirfarandi sviðum: fiskveiðum, plöntum, búfé, skógrækt, tengslum matvæla og erfðaauðlinda, lagalegum atriðum, menntun og samstarfi við önnur svið (umhverfismál, sjálfbæra þróun, neytendamál o.fl.).
 - Samstarf við Vestur-Norðurlönd, Eystrasaltsríki, nýju grannsvæðin, ESB, EES og aðra aðila á alþjóðavettvangi.
 - Skipulag samstarfsins, þar á meðal hvernig ná meg bestri hagræðingu í skipulagi starfseminnar og þverfaglegu samstarfi.
 - Framkvæmd áætlunarinnar og fjármögnun.
4. Starfshópurinn móti raunhæf markmið og tillögur að því hvernig skipulagi og samstarfi Norræna genabankans (NGB), Fræ- og plönturáðs skógræktar á Norðurlöndum (NSFP) og Norðurlandans erfðaauðlinda skóga (SNS) verði sem best háttað. Ennfremur setji starfshópurinn markmið fyrir erfðaauðlindir fisks og gera grein fyrir tengslum, og ef unnt er, markmiðum fyrir tengsl erfðaauðlinda og matvæla.
5. Starfshópurinn komi með tillögu um hvar staðsetja eigi Norrænu erfðaauðlindanefndina innan skipulags Norrænu ráðherranefndarinnar. Umhverfisgeirinn komi að því verki.
6. Starfshópurinn hugleiði fjárhagslegan kostnað sem tillögurnar hafi í för með sér, og gæti raunsæis í tillögum sínum miðað við fjárveitingar.
7. Starfshópurinn ber meginábyrgð á gerð endanlegrar tillögu að nýrri samstarfsáætlun um erfðaauðlindir sem lögð verður fyrir hlutaðeigandi embættismannanefndir og Samræmingarnefndina.
8. Starfshópurinn getur sjálfur mótað starfshætti sína. Hann getur leitað til sérfræðinga í viðkomandi greinum til aðstoðar og ráðaskrafs. Starfshóp-

urinn tryggi að verkið sé unnið í samræmi við samstarfssviðin og hvert ríki og eins að frjáls félagasamtök verði innt álots.

9. Hvert ríki velur 1-2 fulltrúa og sjálfstjórnarsvæðin einn í starfshópinum og skulu þeir hafa tilhlýðilega þekkingu á málaflokkunum. Starfshópin skal skipa þannig að hann spanni alla fjóra málaflokka. Hvert ríki hefur eitt atkvæði í hópnum. Fulltrúarnir í starfshópnum eru tilnefndir af hverju ríki fyrir sig og skulu þeir valdir úr hópi háttsettra embættismanna sem vinna að stefnumótun á sínu sviði.
10. Ríkin skulu við val á fulltrúum í starfshópinum taka tillit til jafnréttissjónarmiða, þannig að hópinn skipi svipaður fjöldi karla og kvenna.
11. Formennska í hópnum fylgir formennsku í Norrænu ráðherranefndinni.
12. Drög að samstarfsáætlun liggi fyrir í síðasta lagi 15. maí 2004, þannig að fjalla megi um þau á fundi ráðherranefndar (á sviði fiskveiða, landbúnaðar, skógræktar og matvæla) í ágúst 2004, og síðan verði þau lögð fyrir Norðurlandaráð í október 2004.
13. Fulltrúar skrifstofu Norrænu ráðherranefndarinnar taka þátt í starfinu, þeir kynna norræn sjónarmið og tryggja samræmi við stefnumótun sem fram fer á samstarfssviðunum og hjá samstarfsstofnunum. Ennfremur geta þeir lagt fram tillögur um starfshætti og eftir því sem þörf krefur veitt aðstoð við stjórnsýslu og aðra framkvæmd.
14. Veittar eru 175.000 DKK til gerðar og prentunar samstarfsáætlunarinnar. Starfshópurinn fær ritara til aðstoðar við gerð áætlunarinnar. Ríkin og sjálfstjórnarsvæðin greiða sjálf ferðakostnað o.þ.h. fyrir fulltrúa sína.
15. Umboð þetta gildir frá 23. janúar 2004 til 1. september 2004, að báðum dögum meðtöldum.

Strategy for Genetic
Resources in the
Fisheries, Agriculture,
Forestry, and Food
Sectors in the Nordic
Region 2005–2008

Contents

1	Preface	83
2	Vision	85
3	Introduction	86
4	Goals for co-operation on Genetic Resources in the Nordic Region	89
5	Priorities 2005–2008	93
6	The place of co-operation on genetic resources in the Nordic Council of Ministers	99
ENCLOSURE	The members and mandate of the working party	102

1 Preface

The Nordic countries have a longstanding track record of working closely and well together on genetic resources and the Nordic Council of Ministers considers this whole issue an increasingly important priority. Nordic co-operation is closely interwoven with international co-operation on genetic resources, especially within the UN Food and Agricultural Organization (FAO), under the directions of the Convention on Biological Diversity and in connection with development aid. Nordic work on genetic resources and biodiversity has attracted international attention. The work on access and rights to genetic resources is worthy of special mention. The Nordic Gene Bank's (NGB) active role in establishing a regional gene bank in the SADC area in South Africa and the highly successful co-operation on genetic resource questions in the Adjacent Areas and North-West Russia is also praiseworthy.

In recognition of the importance of genetic resources and of the amount of attention paid to them, the Nordic Council of Ministers published a Strategy for Conservation of Genetic Resources in the Nordic Region 2001–2004 (ANP 2002:704), which sets out goals and activities for work on the conservation and sustainable use of genetic resources in agriculture and forestry.

A number of evaluations of Nordic co-operation on genetic resources have been conducted over the last 25 years. All of them applaud and acknowledge the value of co-operation and call for further studies to make sure that the work continues to be organised in the most efficient manner possible. Evaluations of the action plans for the conservation of genetic resources and for agriculture and forestry 2001–2004 were presented in autumn 2004. They contain specific recommendations for organisational and scientific aspects of the work from 2005–2008.

The revised joint strategy for the management of genetic resources in fisheries, agriculture, forestry and food 2005–2008 presented in this document builds on the Nordic Strategy for Sustainable Development – A New Course for the Nordic Region, the Action Plan for Fisheries, Agriculture, Forestry and Food 2005–2008, the strategy for genetic resources for the preceding programme period and the above mentioned evaluations. The strategy is based on the twin pillars of maintaining and building upon the highly successful formal co-operation on diversity in Nordic agriculture and forestry and continuing to develop new tasks concerning technology and expertise in the management of genetic resources in the wild.

Thorsteinn Tomasson

2 Vision

To manage Nordic genetic resources in a sustainable manner. To prioritise programmes with particular potential for value generation and Nordic Advantage. To promote Nordic co-operation as an international model, especially for access and rights to the use of genetic resources and the fair allocation of the benefits.

3 Introduction

Genetic resources are a hugely important part of our cultural heritage, identity, natural resources and food chain. Co-operation on genetic resources is a very wide field involving a broad range of stakeholders, fora, action plans and strategies, each of which generates Nordic synergies. One of the main challenges is to adopt a holistic approach and continue to strengthen the role of the Nordic Region by more closely integrating co-operation between the various stakeholders at Nordic and international levels.

Nordic co-operation on genetic resources is a success story with a long pedigree. Efforts to conserve and use the genetic resources in the Nordic Region in a sustainable manner have generated, and continue to generate, major Nordic Advantage. The Nordic countries have developed a strong system for managing these resources, consisting of the Nordic Gene Bank (NGB), the Nordic Gene Bank Farm Animals (NGH) and the Nordic Council for Forest Reproductive Material (NSFP).

The countries made a joint decision that the plant genetic resources contained in the Nordic Gene Bank should be covered by joint Nordic rights and that collective responsibility for them should be maintained and refined. Access, the right to use the resources and the fair allocation of the benefits will be high priorities in the future. Nordic co-operation will also play a role in identifying global solutions.

In several ways, genetic resources from farm animals are treated differently from plant resources, e.g. the technical processing, ownership and international regulations. Exchange of genetic material from farm animals is still regulated by civil law. The Nordic Gene Bank Farm Animals (NGH) is not a bank for genetic material, as the individual countries have their own national bodies that

organise conservation work in compliance with the recommendations contained in the Convention on Biological Diversity (CBD), which stresses that genetic resources are a national responsibility.

Genetic resources form the foundation for the diversity of species and for the maintenance of viable environments and ecosystems. They are also needed to help preserve some of the positive natural processes that are so important for production in the agriculture, forestry and fisheries sectors. Marine and forest resources are priorities in this context. Genetic resources in the wild are conserved by a combination of protecting species and habitats. The Biodiversity Convention differentiates between in situ conservation of species in their natural breeding grounds or habitats and ex situ conservation, e.g. in botanical gardens, zoos or gene banks.

The purpose of this strategy is to point Nordic co-operation on genetic resources in the right overall direction for the next few years. The strategy will be implemented by Nordic bodies such as NGB, NGH and NSFP. In addition to the current successful co-operation, the Nordic bodies will also prioritise dialogue about new challenges, e.g. the management of populations in the wild and subjects of general political interest, e.g. GMOs and how they relate to the sustainable management of genetic resources. The role played by business, its commitment to the sustainable management of genetic resources and the benefits business derives from them are other important dimensions.

The Nordic Council of Ministers set up a joint ministerial council for fisheries, agriculture, forestry and food in 2001. This holistic thinking is followed up in the strategy, which prioritises a multi-sectoral approach. For the first time, fish-genetic resources are covered by the new strategy and guidelines for the next few years. Common challenges worth mentioning, which involve identifying and exploiting the potential for greater efficiency and Nordic synergy across all of the sectors concerned, include following up on relevant international agreements, treaties and conventions, disseminating information, providing education and training and guaranteeing access and rights to genetic resources. Of equally

crucial significance is the interrelationship between genetic resources and food supplies on the one hand and the safety, quality and range of food on the other. Consumers have a right to safe, high-quality food. Since they form the basis for food production, genetic resources play an important role in food safety and can improve it, e.g. sustainable breeding programmes help improve the health and welfare of farm animals.

During the programme period, the Nordic Council of Ministers will incorporate into its activities the views expressed by the Nordic Council Environment and Natural Resources Committee in report B/222/miljø 2005 about the Council of Ministers proposal for a revised strategy for Genetic Resources in the Fisheries, Agriculture, Forestry and Food Sectors in the Nordic Region 2005-2008.

In report B/222/miljø 2005, the Nordic Council Environment and Natural Resources Committee called upon the Nordic Council of Ministers to continue and intensify co-operation with the gene bank in St. Petersburg (the Vavilov Institute), negotiating on the basis of the expressed wishes of the Institute, and to involve other Baltic and international stakeholders in the partnership.

4 Goals for co-operation on Genetic Resources in the Nordic Region

Nordic co-operation on genetic resources revolves around particular sector-specific challenges associated with the conservation, registration and use of genetic resources by the Nordic gene banks and networks and co-operation with national programmes. This strategy develops a holistic approach to the environment, food sources and their path to the consumer. Another crucial aspect is the role played by business, and the benefits it gains from sustainable management of genetic resources, including value generation and village and rural development.

Close co-operation on genetic resources has allowed the Nordic Region to manifest itself as a competent and proactive international partner. The Nordic model for regional co-operation on genetic resources has attracted international interest. This role must be continued and refined.

The Nordic countries co-operate on international agreements and treaties (CBD, the FAO Treaty, the Cartagena Protocol, EU, etc.) whenever obvious Nordic Advantage are attainable. Nordic participation in international co-operation on genetic resources must focus on the practical implementation of rules, conventions, treaties, etc. Enlargement of the EU from 15 members to 25 increases the need for Nordic regional co-operation and the challenge will be to maintain and extend Nordic influence on European co-operation.

One important Nordic role is to procure and disseminate information to business, organisations that process genetic resources,

administrative and regulative bodies, researchers, politicians, interest groups (e.g. in the agriculture, forestry, fisheries, food and environment sectors), museums and other cultural organisations and, last but not least, the general public. There is a pressing need for a channel of communications between researchers and those involved in the practical work.

Activities financed at national level that follow up on the goals and priorities defined in this strategy will play an important role in its implementation. Nationally financed activities within joint Nordic structures may be based on national targets and report back to the appropriate country in accordance with the principles it stipulates. However, it is generally accepted that national activities financed at national level also provide a boost to the joint Nordic work and help ensure a more effective overall use of resources. A clear distinction between national and Nordic responsibilities and work, and national and Nordic action plans and strategies, is important. Nordic activities must supplement or provide support to national activities in a way that generates Nordic Advantage.

The overall goals for 2005–2008 are to:

- reinforce and refine work on the conservation and sustainable use of the diverse genetic resources that are of importance to the agriculture, forestry, fisheries and food sectors.
- follow up the ministerial declaration on access and rights to genetic resources in an effective manner and participate actively in the drafting and implementation of relevant international agreements.
- carry on the system of joint management of Nordic genetic material based on co-ordinated Nordic implementation of the principles in the Biodiversity Convention (CBD), the International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture (ITPGRFA), the Bonn Guidelines and other relevant international treaties and agreements.
- refine interaction with stakeholders in the Adjacent Areas, the EU and the rest of the world, e.g. continuing to develop co-operation with North-West Russia and the Adjacent Areas for the

- mutual benefit of all parties. Nordic co-operation must be a platform from which an active contribution is made towards international solutions.
- develop organisational structures and co-operation between Nordic stakeholders. Greater efforts must be made to include Nordic co-operation on genetic resources in education, training and the dissemination of information in the Nordic Region.
 - promote closer integration between national programmes and Nordic stakeholders in order to derive greater mutual benefits from exchanges of experiences, expertise, knowledge, efficiency measures, etc., including a clear distinction between Nordic and national work, responsibilities, action plans and strategies. Nordic activities must supplement or provide support to national activities, thus generating Nordic Advantage.
 - strive to ensure that Nordic institutions and forms of co-operation in the genetic-resources sector continue to play an active role in the development of Nordic researcher training through NOVA and other Nordic research bodies. This type of activity means that joint Nordic efforts help build critical mass and generate Nordic synergy despite the small size of the research environments in the individual countries.
 - consolidate competences in Nordic organisations, national institutions and organisations involved with farm animals, cultigens and forestry. The focus must be on multisectoral co-operation. Research projects must be allocated to existing and relevant research environments.
 - publicise the importance of genetic resources, e.g. by informing and making the population feel part of the considerable potential inherent in the use of genetic resources, i.e. their value to production, food quality, food safety, the environment and cultural history, as well as the importance of conserving genetic resources and exploiting them in a sustainable manner. The Communications Strategy for the Sustainable Administration of Genetic Resources in the Nordic Region 2005–2008 deals with these issues.

- continue to develop the debate about politically relevant issues in Nordic fora.
- make more use of knowledge about the qualities inherent in genetic resources, including knowledge of possibly unique characteristics associated with special breeds/lines of farm animals/plants and exploitation of their specific qualities.
- evaluate the need to set up working parties to develop indicators for genetic diversity in agriculture and forestry and evaluate the need to prioritise genetic resources in the wild.
- study the preconditions for Nordic co-operation on questions regarding the co-existence of conventional and ecological crops when cultivating GMOS, which are produced by biotechnological methods.

5 Priorities 2005–2008

Plants

The Nordic Council of Ministers approved the so-called Kalmar Declaration on access and rights to plant-genetic resources in 2003. It states that the genetic resources conserved and managed by the Nordic Gene Bank are a joint Nordic administrative responsibility and are to be considered joint Nordic material and freely accessible. The Declaration is an important statement of intent, which will hopefully serve as a source of inspiration to other countries and regions.

The Nordic work is strongly influenced by its involvement in international activities. The way NGB is organised and works has created a Nordic model for co-operation, which has served as an example for the development of regional co-operation in southern Africa, for example. NGB will continue to work on its four mandates with particular focus on the conservation of Nordic plants covered by them. The gene bank must be developed still further as the central Nordic body for the registration, conservation and use of plant-genetic resources.

Priorities 2005–2008

- The forms of co-operation between Nordic business, plant breeders and researchers must be reinforced and refined.
- Within Nordic co-operation on genetic resources, submissions will be prepared for negotiations about the biodiversity convention (CBD), the FAO treaty about plant-genetic resources, the Cartagena Protocol about GMOs and EU decisions about access to genetic resources and the fair allocation of the benefits.
- Studies need to be conducted of how relevant material managed by NGB can be made to fit into the multilateral system for plant-

genetic resources under IT-PGRFA, in case that not all of the Nordic countries have ratified the agreement.

- NGB will co-ordinate its work closely with national action plans.
- NGB's role as a centre of excellence will be publicised and exploited in national and international work.
- NGB will initiate and co-ordinate activities and co-operate with relevant national and Nordic organisations in order to increase knowledge about plant-genetic resources, including their cultural history value.

Farm animals

Sustainable use and conservation are necessary preconditions for the future availability of farm-animal products that meet the requisite quality standards. Sustainable development must cover breeds that are exploited commercially as well as those that enjoy protected status.

All of the Nordic countries have launched initiatives to conserve traditional breeds of farm animals but it is not just the old “country breeds” that need to be conserved, it is also the modern, commercial breeds. The future of genetic diversity is dependent on guidelines and incentives to maintain genetic breadth in the various breeds and populations, i.e. implementation of a sustainable development policy. Organisations involved in breeding and conservation also need to integrate new knowledge and expertise into their work that will ensure sustainable management of farm-animal genetic resources.

Based on the sustainability concept, Nordic co-operation on genetic resources in the next years must maintain its focus on identifying, using and protecting the different types of values (economic, cultural, etc.), associated with genetic resources. The Nordic Gene Bank Farm Animals must continue to develop its central role in order to promote sustainable management of farm-animal genetic resources in the Nordic Region.

Priorities 2005–2008

- Develop the use of Nordic farm-animal breeds and the role of farm animals in village and rural development and, in particular, make sure that farm animal genetic resources generate value.
- To make sure farm animals are naturally healthy and to facilitate safe and more ethical food production, NGH will encourage breeding organisations to develop breeding programmes, which also promote immunity to disease.
- NGH will work closely with organisations involved in breeding and conservation to create sustainable development and appropriate management of farm animal genetic resources.
- NGB will initiate and co-ordinate activities and co-operate with relevant national and Nordic organisations. This will increase knowledge of farm-animal genetic resources, including their value in terms of cultural history.
- NGH will act as an information and knowledge centre for value generation based on sustainable development and the conservation of farm-animal genetic resources
- NGH will study whether indicators can be defined to demonstrate progress and outcomes for the sustainable management of farm-animal genetic resources. The indicators must be able to serve as parameters for reporting back to the national organisations responsible for these genetic resources.
- NGH will develop expertise about the links between the management of farm-animal genetic resources and food safety.
- Closer co-operation will be developed between national and Nordic programmes and strategies.

Forestry

In 2002, NSFP (the Nordic Council for Forest Reproductive Material) established the Nordic Network for the Conservation of Forest Genetic Resources (the Forest Network). The challenge for the Forest Network is to define the role of the pivotal point for Nordic co-operation on forest-genetic resources.

Essentially, genetic conservation of forest resources is only possible in actual forests because adaptation to the location, the life span of the seeds and the whole issue of generational changes mean that the time perspectives are entirely different than they are for agriculture. An overlapping zone does exist between plants/crops and forest trees, however, mainly in the form of ornamental bushes and trees, etc. used in parks and gardens. Genetic conservation is basically dynamic, as climate changes, damage, etc. constitute ongoing challenges to genetic conservation in forests.

Forests are also important in economic terms in the Nordic countries. Sustainable production creates the foundations for lasting development, so it is important to make sure that genetically modified forest-regeneration materials are available in the changed climate of the future. Forests also play an important leisure and recreational role and fulfil important environmental roles, e.g. protecting, and in certain cases developing, biological diversity, protecting subsoil water, halting erosion, binding CO₂ in preparation for a positive effect on the climate.

As a result, guaranteeing simultaneous development, use and protection of forest-genetic resources represents a particular challenge. In addition, changes in the way forests operate and their importance in a climate context – including bio-energy and following up the Kyoto Protocol – are expected to raise new questions about both the use and protection of forest-genetic resources.

Priorities 2005-2008

- Focus on commercial forestry's need for a suitable basis for cultivation.
- Closer co-ordination with national action plans and other activities in the Nordic groups that deal with plants, farm animals and forestry in order to achieve greater Nordic synergy.
- Reinforce and refine forms of co-operation between Nordic business, processors and researchers in close conjunction with national action plans.

Fisheries and fish farming

The conservation and sustainable exploitation of genetic resources within fisheries and fish farming is a new addition to the Nordic strategy for genetic resources. In the start-up phase, the emphasis ought to be on identifying possible priorities where co-operation would help establish/develop national and Nordic genetic-resource activities in fisheries and fish farming.

Living marine resources are one of the Nordic Region's big sources of riches and a major area of joint responsibility. Developments in sea fishing necessitate studies of their possible effects on marine biodiversity. The use of selective tools and the heavy fishing of certain species may have a long-term effect on the genetic composition of fish stocks.

In the last 30–40 years, fish farming and farming of other aquatic species has become a rapidly growing business. Salmon in particular are bred intensively but other species, including cod, are also on their way to being bred commercially.

Recreational angling in freshwater and coastal areas is of major value to the quality of life in the Nordic Region. Many indigenous strains of fish, which migrate between fresh water and the sea, e.g. salmon, sea trout and eels, have disappeared or are threatened with extinction because of the destruction of suitable habitats, barriers in the waterways and intensive fishing. It is also well-known that anglers have released alien strains/species into the waterways and lakes, which have more or less driven out the indigenous strains/species. This situation should be examined so that the indigenous genetic resources can be conserved.

Developments in fisheries and fish farming necessitate active commitment to the following:

- Clarification of the recommendations in the Kalmar Declaration about the legal status of wild genetic resources as they relate to fish stocks.

- A study of the genetic diversity of the wild strains and the potential of conserving them as genetic resources.
- Joint Nordic initiatives to study the human effects on genetic diversity in wild fish, e.g. through selective fishing and global warming.
- Study of the potential for Nordic co-operation on fish-genetic resources and co-ordination with other genetic resource activities in the Nordic working parties. Fish-genetic work must be incorporated into existing Nordic co-operation on genetic resources.
- Joint Nordic (and where appropriate also involving Scotland and Ireland) activities to hinder/reduce genetic pollution by fish farming of the wild strains of the same species.
- Reinforce and refine forms of co-operation between Nordic business, processors and researchers in relation to other genetic resource activities.

6 The place of co-operation on genetic resources in the Nordic Council of Ministers

In 2001, the Nordic Council of Ministers set up a joint ministerial council for fisheries, agriculture, forestry and food in order to guarantee full coverage of the whole food/value chain. Since then, the three committees of senior officials – EK-Livs (food), NEF (fisheries) and NEJS (agriculture and forestry) – have concentrated on developing their co-operation in order to promote co-ordination between the sectors and ensure coverage of the ministerial council's policy areas and a holistic view of the food chain.

The ministerial council for fisheries, agriculture, forestry and food covers all politically relevant questions throughout the food chain from the soil/sea to the table, i.e. all aspects of food production and consumption that are related to diet policy and consumer policy. That kind of holistic perspective is an extremely important part of the follow-up work on this strategy.

NEJS is responsible for processing the two evaluations of the strategy for conservation of genetic resources in the Nordic Region and the action plan for Nordic agriculture and forestry co-operation for the latest programme period. NEJS will then decide on any initiatives that are needed. For that reason, this strategy has not adopted a stance on detailed realisation of the proposed organisational changes and their budget consequences.

The way Nordic genetic-resource co-operation works at the moment involves very strong in-built synergies for the various sectors, which it is desirable to maintain. It is, however, also desirable to look at new areas, e.g. fish, and to achieve rationalisation through

closer co-operation and multi-sectoral activities in administration and information.

In 2001, the Nordic Genetic Resources Council replaced the Strategy Group for Genetic Resources, which dealt with matters of organisational and strategic/political importance that arose quite naturally from widespread Nordic co-operation over a prolonged period. The Nordic Genetic Resource Council is a policy-oriented body that continually assesses developments in the genetic resources sector, including the need for joint Nordic approaches to new multisectoral challenges.

The way the work will be organised in the future, and the overall role of the Nordic Genetic Resource Council in it, will emphasise combining scientific/specific genetic conservation activities with work of a strategic/political nature. In order to achieve this, the Nordic Genetic Resource Council, the relevant sectors and the institutions involved in Nordic genetic-resource activities need to work more closely together.

Reinforcement and refinement of Nordic co-operation on genetic resources must fulfil the following goals:

- Overall follow up on the strategy for genetic resources for fisheries, agriculture, forestry and food 2005–2008.
- Closer contact between the various sectors: plants, farm animals, forestry, fish, food and wild genetic resources.
- Closer contact and links to the specialist units (NGB, NGH and NSFP). In order to achieve this, the Nordic Genetic Resource Council will be developed/reorganised to include direct participation by the directors of the bodies involved in genetic-resource co-operation (NGB, NGH, NSFP or similar) in order to achieve greater synergies.
- Closer co-ordination with national action plans and Nordic genetic resource activities in the plant, farm-animal, forestry, fish and wild-resources sectors to achieve greater Nordic Advantage.
- Nordic co-operation on genetic resources in fish and fish farming will commence through a working party under the Nordic Gene-

- tic Resource Council. NGR is authorised to discuss the extent of the work, its costs and its future position, e.g. under NGH.
- The Genetic Resource Council should continue to oversee multi-sectoral strategy/policy activities and advise the ministerial council on them. It should also continue to oversee information activities, the secretariat, IT and other areas where closer co-operation can lead to greater synergy effects.

Enclosure: The members and mandate of the working party

Members

ICELAND

Thorsteinn Tómasson,

Chairperson

The Agricultural Research
Institute

Lennart Pettersson

Ministry of Agriculture, Food
and Consumer Affairs

Secretary:

Helga Grønnegaard
Denmark

DENMARK

Anders Christiansen

The Ministry of Food,
Agriculture and Fisheries

Einar Eg Nielsen

Danish Institute of Fisheries
Research

Gunnar Friis Proschowsky

Danish Forest and Nature Agency

Observers:

The Nordic Council of Ministers

Lise Lykke Steffensen

Advisor for agriculture and
forestry

Ásmundur Guðjonsson

Advisor for fisheries

FINLAND

Mikko Peltonen

Ministry of Agriculture and
Forestry

NORWAY

Oluf Aalde

Ministry of Agriculture and Food

SWEDEN

Ulrika Tjälldén,

Ministry of Agriculture, Food
and Consumer Affairs

Mandate and terms of reference for the working party charged with drawing up a revised joint strategy for genetic resources for fisheries, agriculture, forestry and food.

1. The working party has been charged with drawing up proposals for a revised joint Nordic strategy 2005-2008 for genetic resources for the ministerial council for fisheries, agriculture, forestry and food. NEJS and NEF decided to set up the working party at a hearing on 23 January 2004, and stipulated that its work should be based upon and co-ordinated with:
 - the Strategy for Sustainable Development – a New Course for the Nordic Region and the latest revision of it.
 - the drawing up of the joint action plan for fisheries, agriculture, forestry and food 2005–2008.
 - evaluations of current action plans and strategies for the three sectors.
 - evaluation of the Strategy for Conservation of Genetic Resources in the Nordic Region 2000–2004.
 - the priorities previously defined by the Council of Ministers.
 - Nordic Council recommendations.
 - the Nordic Council of Ministers’ overall policies concerning co-operation with other regional and international fora as well as the current and future Adjacent Areas.
2. The revised strategy for genetic resources must contain the Nordic frameworks for co-operation on the ministerial council for fisheries, agriculture, forestry and food for the period 2005–2008. It must also reflect a holistic approach to the whole food chain, from soil/sea to table, and the importance of forestry in Nordic co-operation. In particular, the strategy must focus on areas where the Nordic countries have joint interests and where Nordic co-operation generates added value. The strategy must reinforce the impact of Nordic influence on international processes. It must also be multisectoral and policy-oriented.
3. The new action plan ought to contain:
 - a vision for continued work on genetic resources by the ministerial council for fisheries, agriculture, forestry and food
 - an introduction describing the overall political frame of reference

- goals for the work with genetic resources, including the overall political goals
 - priorities for 2005–2008 in the following areas: fisheries, plants, farm animals, forestry, the interrelationships between food and genetic resources, legal issues, education/training and co-operation with other sectors (the environment, sustainable development, consumer affairs, etc.)
 - the co-operation with the West Nordic Region, the Baltic States, the new Adjacent Areas, the EU/EEA and other international fora
 - organisational frameworks for co-operation, including opportunities to optimise the organisational structure and multisectoral co-operation.
 - follow-up and funding
4. The working party must define specific goals and proposals to optimise co-ordination and co-operation between the Nordic Gene Bank, Nordic Council for Forest Reproductive Material and the Nordic Forest Research Co-operation Committee's (SNS) forest-genetic network groups. The working party must also define goals for fish-genetic resources and, if possible, set goals for the interrelationship between genetic resources and food.
 5. The working party must draw up proposals for where the Nordic Genetic Resource Council should fit into the Nordic Council of Ministers' organisational structure. The Environmental Sector must also be involved in this work.
 6. The working party ought to consider the budgetary consequences of its proposals to guarantee a realistic link between budget level and implementation of activities described in the strategy.
 7. The working party has the overall responsibility for drawing up the final proposal for the new strategy for genetic resources and submitting it to the relevant committees of senior officials and to the Co-ordination Group.
 8. The working party may choose its own way of working. Experts may be consulted. The working party will be responsible for securing support in

the appropriate sectors and countries and for involving the voluntary sector through hearings, etc.

9. Each country will appoint one or two representatives to the working party with relevant expert knowledge of the subject areas. The autonomous territories will appoint one representative each. The working party must be composed in such a way that it covers all four subject areas. Each country has one vote in the group. The working party's representatives will be nominated by the respective countries and consist of high-ranking civil servants responsible for formulating national policy in appropriate areas.
10. When nominating members to the working party, the countries must also take into account the gender composition of the group in order to ensure equal representation.
11. The chairpersonship of the group will rotate according to the same system as the Presidency of the Nordic Council of Ministers.
12. The draft action plan must be submitted by 15 May 2004 so that it can be debated at the ministerial council (fisheries, agriculture, forestry and food) in August 2004 and then submitted to the Nordic Council in October 2004.
13. The Nordic Council of Ministers' Secretariat will take part in the work to keep the Group informed of overarching Nordic policies and make sure the work is linked to current and ongoing strategy work related to the sectors and to co-operation bodies/institutions. The Secretariat will also assist with proposals for procedures and, when needed, with administrative and practical assistance.
14. DKK 175,000 will be earmarked for writing up and printing the strategy. A secretary will be appointed to help the working party draw up the strategy. The countries and autonomous territories will pay the travel costs, etc. for their own representatives.
15. This mandate is valid from 23 January 2004 to 1 September 2004.

